P. Erşov

CĂLUŢUL COCOŞAT

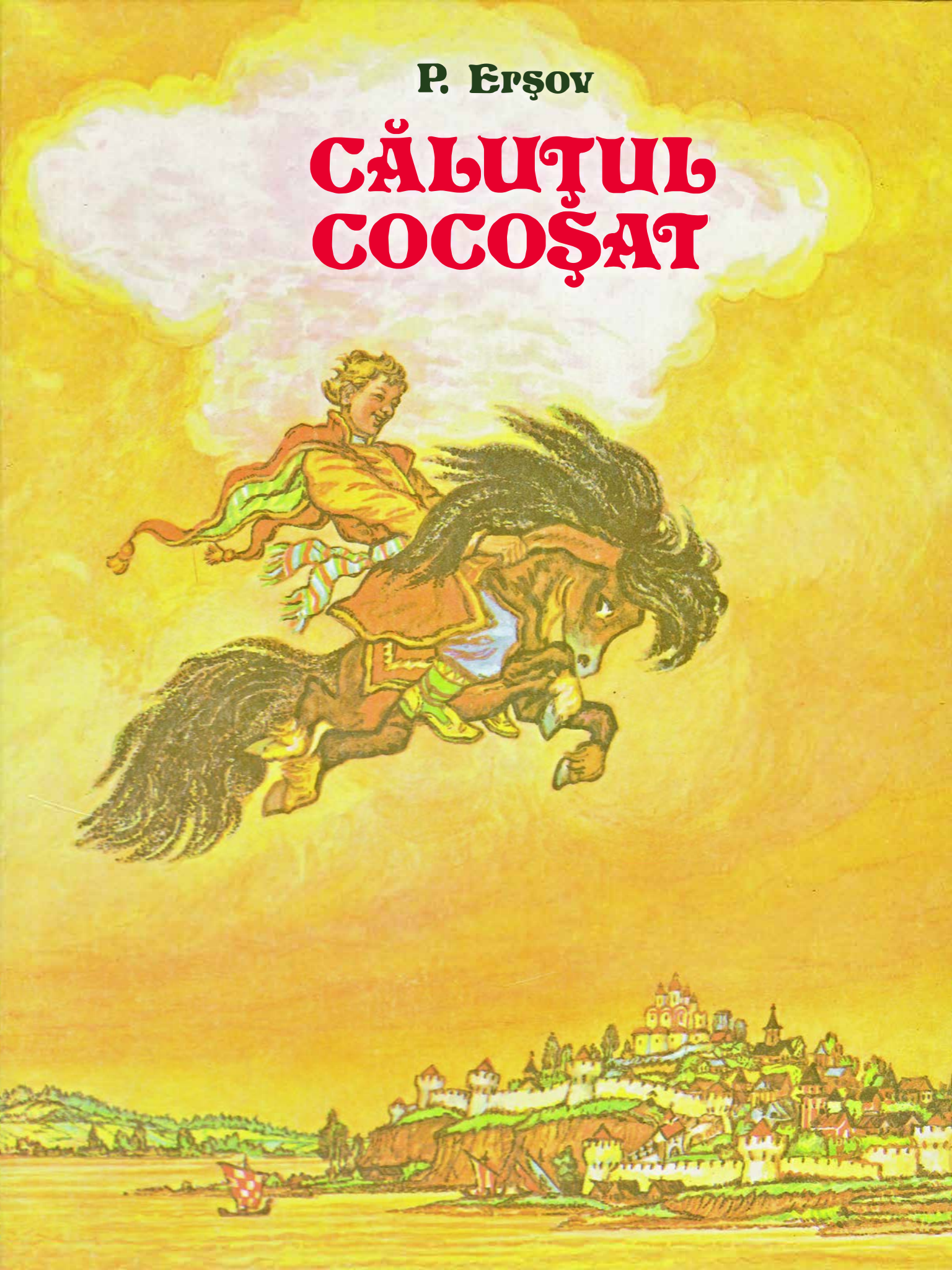

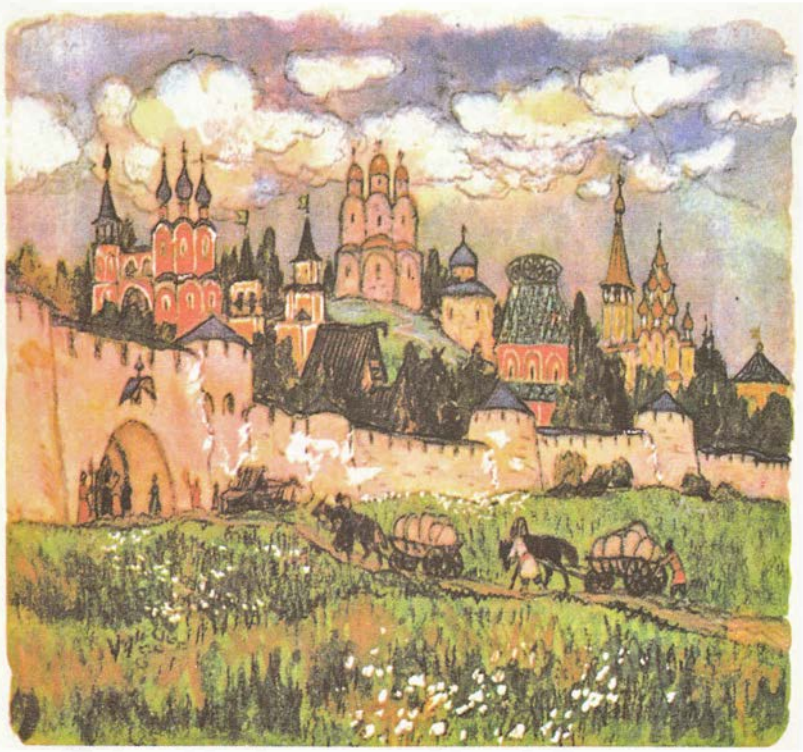

PARTEA ÎNTÎI

A fost odată...

Peste munţi şi peste dealuri,
Peste mări fără de maluri,
Pe pămîntul nostru bun
Sta un moş, într-un cătun.
Şi-avea trei feciori: cel mare
Mai mintos era, se pare;
Mijlociu-aşa şi-aşa;
Iar cel mic – prostuţ sadea.
Fraţii grîne semănau
Şi-n oraş mi le vindeau,
Că oraşul se afla
Lîngă satul lor, colea.
Toate se vindeau în grabă,
Primeau banii la tarabă
Şi, cu buzunaru-umflat,
Se-ntorceau acasă-n sat.

Vreme cît s-a scurs, n-am ştire;
Iacă şi-o nenorocire:
Pe ogoare, cineva
Grîu-ncepe a-l călca.
Pacoste aşa cumplită
Nemaifiind pomenită,
Chibzuiră aşadar
Cum să-l prindă pe tîlhar.
Şi-n sfîrşit le vine gîndul
Să pîndească toţi, cu rîndul;
Să păzească noaptea-n grîu,
Pacostei să-i pună frîu.

Deci, cum sta să amurgească,
Vru cel mare s-o pornească
Stînd de strajă pe ogor,
Şi-şi luă furca şi-un topor.
Dar veni curînd furtuna,
Nu se mai vedea nici luna.
Şi flăcău-nspăimîntat
Într-un stog s-a furişat.
Trece noaptea, ziua vine;
De sub stog ieşi, cu bine,
Se stropi cu apă rece
Şi răcni fălos cît zece:
– Somnoroşi nesăturaţi!
Haide, uşa descuiaţi,
Ploaia tare m-a udat
Noaptea cît de pază-am stat!

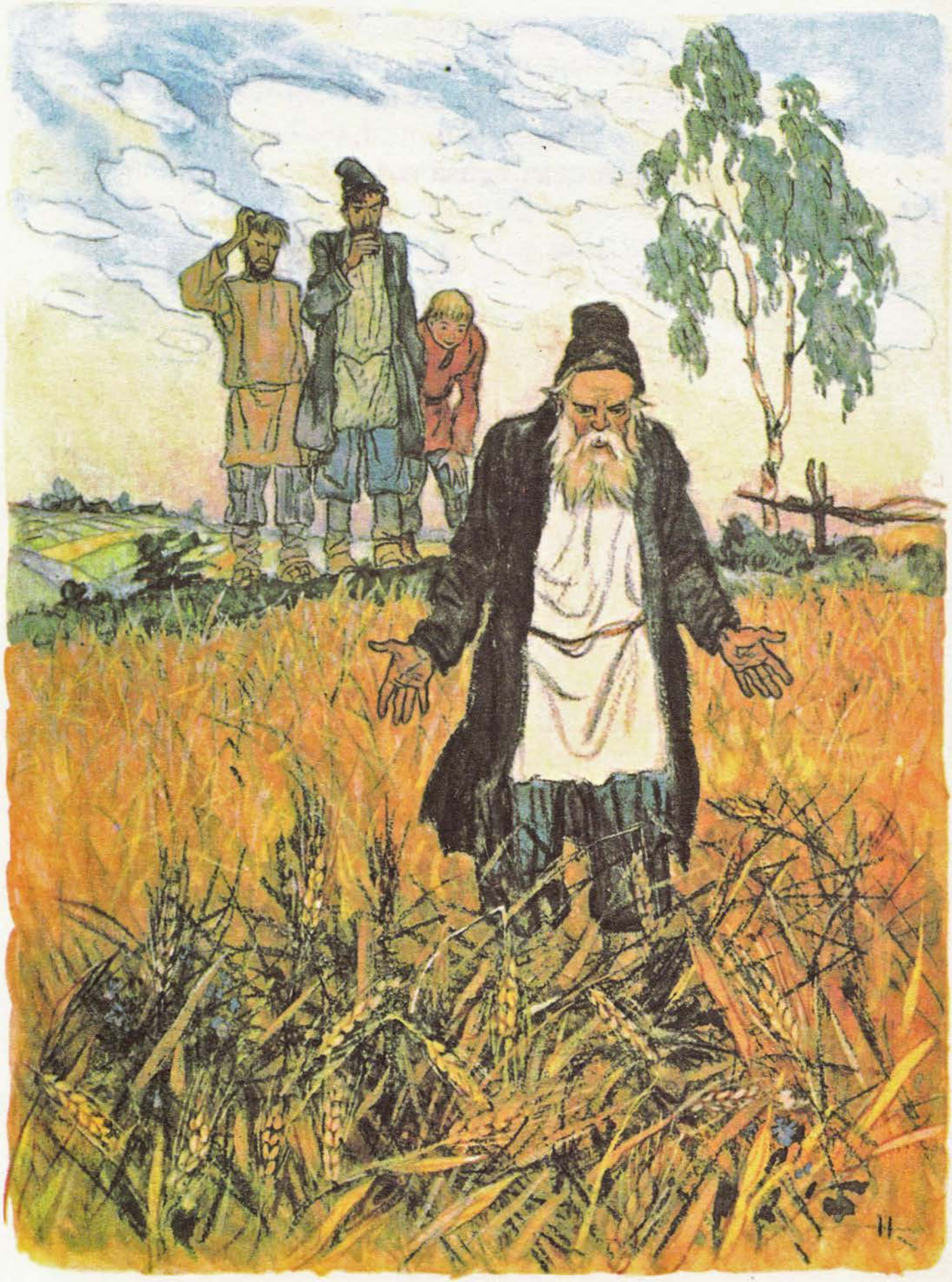

Fraţii-n grabă descuiară
Şi-n odaie îl lăsară,
Întrebînd cu mare zor:
– Ce-a fost, frate, pe ogor?
Dar pîndarul se cruci,
La icoane se-ndoi
Şi, tuşind, grăi în şoapte:
– N-am dormit întreaga noapte!
Dar, spre nenorocul meu,
Timpu-a fost cum e mai rău:
A turnat ca din găleată,
Udă mi-e cămaşa toată.
Vai de mine, ce furtună! ...
Altfel, totul a mers strună.
Tatăl spune cu mîndrie:
– Ei, Danilo, bravo ţie!
Tu, ca să vorbesc aşa,
M-ai slujit pe voia mea.
Neclintit, cum se cuvine,
Nu mă făcuşi de ruşine!
Iarăşi sta să amurgească.
Dînd acuma s-o pornească
Mijlociul spre ogor,
Îşi luă furca şi-un topor.
Frigu-ardea ca o arsură;
Dinţii-i clănţăneau în gură
Şi, cum tremura de zor,
O luă iute la picior.
A pîndit într-o grădină,
Lîngă gard, pe la vecină ...
De, voinicul se temea!
Dar, în zori, cum mai striga:
– Somnoroşilor! Ce staţi?
Haide, uşa descuiaţi,
Că a fost un ger turbat.
Uite, tot îs degerat!

Fraţii uşa descuiară
Şi să intre îl lăsară,
Întrebînd cu mare zor:
– Ce-a fost, frate, pe ogor?
Dar pîndarul se-nchina,
La icoane se-ndoia
Silnic răspunzînd în şoapte:
– N-am închis un ochi azi noapte!
Dar, blestem afurisit,
M-a pătruns un frig cumplit.
Of, ce n-aş fi dat pe-un foc!
Am jucat mereu pe loc
Şi, zău, n-a prea fost a bună ...
Altfel, totul a mers strună.
Tatăl spuse: – Ai stat treaz.
Eşti, Gavrilo, un viteaz!

Cît pe ce să amurgească.
Prîslea să mi se gătească
Era timp ... Habar n-avea;
Pe-un colţ de cuptor cînta,
Ca un prost, cu toată gura:
– Of, voi, ochi frumoşi ca mura!
Fraţii au sărit de zor
Să-l gonească spre ogor,
Însă, cum se vede treaba,
Răguşeau cam toţi degeaba.
Nici că se mişcase. Ci
Taică-su atunci veni
Să-l îndemne: – Haide-acuşa,
Du-te să pîndeşti, Vaniuşa!
Mazăre şi bob ţi-oi da,
Ba şi poze, zău aşa ...
Doar atunci Ivan coboară,
În suman mi se-nfăşoară,
Ia şi pîine berechet

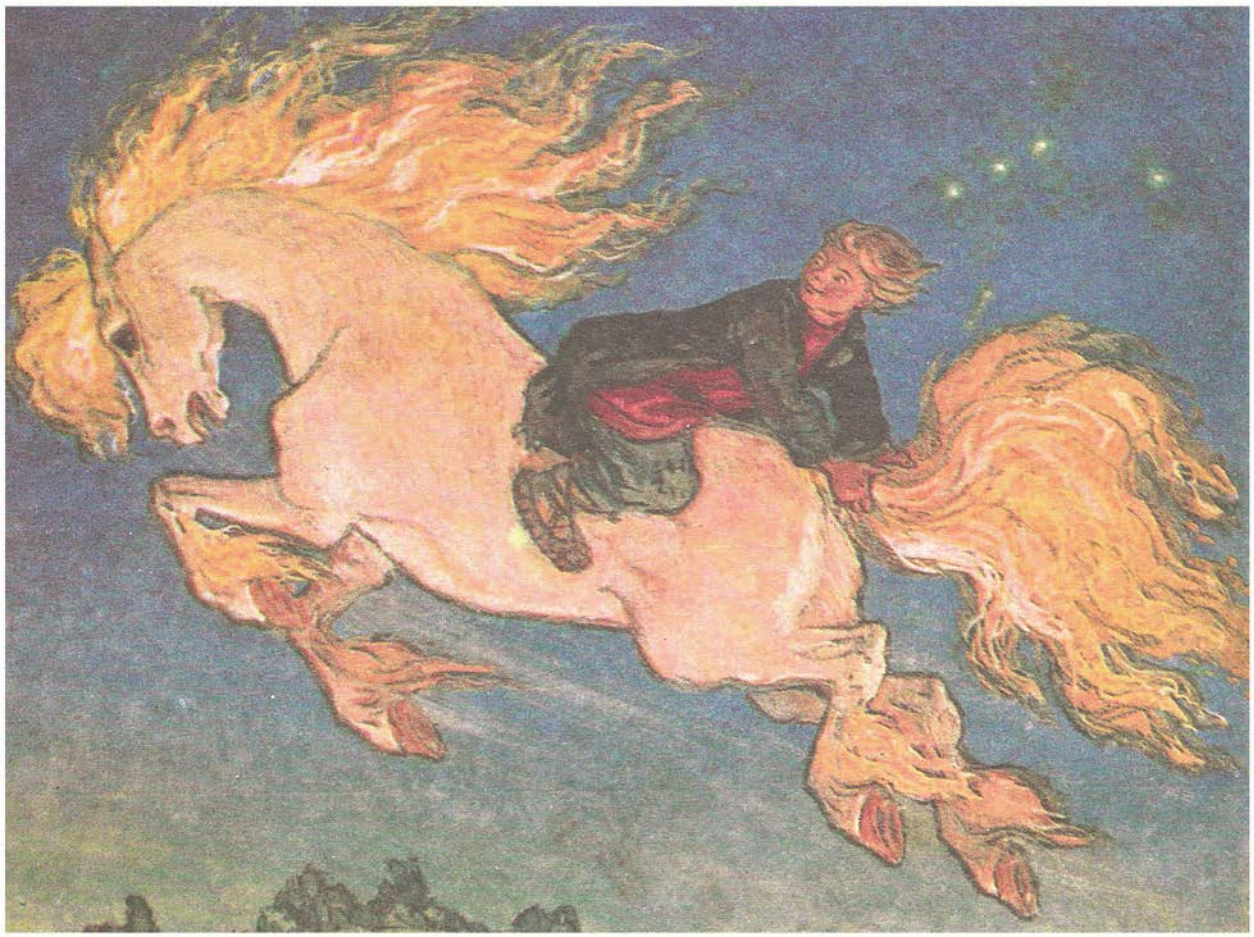

Şi-o porneşte-ncet, încet.
Vine noaptea; iese luna.
El de pază face-ntruna.
Nevăzînd picior de om,
Se lungeşte sub un pom.
Cîte stele sînt socoate,
Pîinea de la sîn o scoate,
Cînd răsună-un nechezat.
Hait! Pîndarul s-a sculat
Gata lupta s-o înceapă
Şi-a zărit, pe cîmp, o iapă.
Iapa, ce să vezi, era
Albă toată, ca de nea.
Coama lungă – măi să fie! –
Inelată şi-aurie.
– Iete-te! Zi, tu-mi erai
Hoţul? ... Păi atuncea, stai!
Neica zău că nu glumeşte:
Te încalec cît zici peşte!
Uite ce lăcustă, frate!
Şi, cînd clipa o socoate,
Prîslea fuge către iapă,
Prinde coada – nu-i mai scapă! –
Şi îi sare în spinare
D-andăratelea, călare.
Iapa însă nu se lasă!
Scînteind din ochi, focoasă,
Gîtu-n arc şi-l îndoi
Şi ca fulgerul porni.
Zboară-n cerc peste ogoare,
Peste rîpe, măre, sare,
Fuge-n tropot peste munţi,
Umblă cu paşi mari pe punţi
Şi, trecînd păduri şi ape,
Vrea de Vanea să se scape.
Dar nici el nu e nătîng:

Pumnii lui de coadă-o strîng ...
Pîn-la urmă iapa geme:
– Vanea, dacă-atîta vreme
Nici nu te-am putut clinti,
Vrednic eşti stăpîn să-mi fii.
Dă-mi un loc pentru odihnă
Şi să mă-ngrijeşti în tihnă;
Dar, pe cer – să bagi de seamă –
Cînd luceafărul de-aramă
Va luci în fapt de seară,
Slobodă, Vaniuşa, iară
Să mă laşi de-i vrea, zglobie,
Să mai umblu pe cîmpie.
Eu, chiar peste zile trei,
Am să-ţi nasc doi cai, doi smei,
Cai cu coame năzdrăvane,
Cum nici n-au mai fost, Ivane!
Şi ţi-oi naşte şi-un căluţ
De trei palme, piticuţ,
Cu două cocoaşe-n spate
Şi urechi de-un cot, fîrtate.
Primii doi să-i vinzi cum crezi,
Dar căluţul să-l păstrezi
Şi să nu-l dai nici pe bice,
Nici pe brîie, nici pe-arşice.
Pe pămînt şi sub pămînt
Îţi va fi tovarăş sfînt;
Iarna o să-ţi deie soare,
Vara, umbră şi răcoare;
Cînd vei fi lihnit, ţi-o da
Pîine, miere, cît îi vrea.
Iară eu, peste cîmpie,
Slobod voi zbura-n tărie.
– Bine, zice Vanea.
Ei,
Şi mi-o duce-ntr-un bordei

Unde nimeni n-o să vină,
Pune-n uşă-o rogojină
Şi, cînd s-a mai luminat,
O porneşte-ncet spre sat
Tot cîntînd în gura mare:
– Voinicelul pe cărare ...
Cum pe prispă a suit
S-a şi pus pe ciocănit.
Bate-n uşă cu putere,
Mai să rupă uşa, vere,
Şi stîrneşte-un tărăboi,
Ca la foc.
De! ... Amîndoi
Fraţii-n grabă se sculară
Şi, cam bîlbîit, strigară:
– Cine bate fără rost?
– Eu sînt, bre ... Ivan cel prost!
Fraţii uşa descuiară
Şi să intre îl lăsară

Ca să-l ocărască, ia,
C-a-ndrăznit să-i sperie-aşa!
Doar că Vanea prostovanul,
Fără-a dezbrăca sumanul,
Se îndreaptă spre cuptor
Şi, de-acolo, tuturor
Le vorbeşte-n gura mare
De isprăvi stîrnind mirare:
– Toată noaptea n-am dormit.
Stelele le-am socotit,
Luna parcă lumina,
Dar nu m-am uitat la ea.
Deodată vine chiar
Necuratul, cu paşi mari.
Mutra lui ca de pisică.
Ochii – strachini. Şi-şi ridică
Dracul coada şi – hop, ţop! –
Strică, nene, snop cu snop.
Gluma asta nu-mi prea place.
Săr pe dînsul. Ţin-te, drace!
M-a purtat prin lumea largă,
Gata capul să mi-l spargă ...
El credea că mă prosteşte,
Da-l ţineam, auzi, ca-n cleşte!
Vrînd să scape, în sfîrşit,
Hoţul m-a rugat spăşit:
– Lasă-mi viaţa! Zău, cuminte,
Jur de-acuma înainte
Ca un an întreg, un an
Să nu-i tulbur pe ţărani.
Eu, ca unul care cruţă,
L-am crezut pe Aghiuţă,
Zise Vanea – se opri
Şi, căscînd lung, adormi.
Fraţii, cît se supărară,
Să nu rîdă, nu răbdară;
Rîd şi sticlele-n fereşti
De-ale prostului poveşti.
Nici bătrînul nu se-opreşte
Şi, cu lacrimi, hohoteşte,
Chiar dacă să rîdă-aşa,
Moşul, nu se prea cădea!
Mult, puţin, n-am prins de ştire
Cît trecu în povestire
De la fapta celui prost.
Nimeni nu mi-a spus ce-a fost.
Oare însă ne priveşte
Cîţi ani timpul socoteşte?
N-om fugi, doar, după ei ...
Să vedem-nainte ce-i.
Păi Danilo (ştiţi voi care),
Într-o zi de sărbătoare
Îmbătîndu-se cumplit,
În bordei a nimerit.
Cînd, ce vede? Din copite,
Cai cu coame aurite
Bat. Şi-alături, un căluţ
De trei palme, piticuţ,
Cu două cocoaşe-n spate
Şi urechi de-un cot, măi frate.
– Tii! Să ştii c-am dat de rost
De ce doarme-aici cel prost!
Spuse el peltic şi beat
(Da-l trezi minunea-ndat').
Şi Danilo fuga dă
Lui Gavrilo-i spune: – Mă,
Ia să vezi de ce minune,
Cai cum nu mai sînt pe lume,
A făcut pesemne rost
Vanea, cît e el de prost!
Cei doi nu mai zăboviră.
Amîndoi se bulucirăă

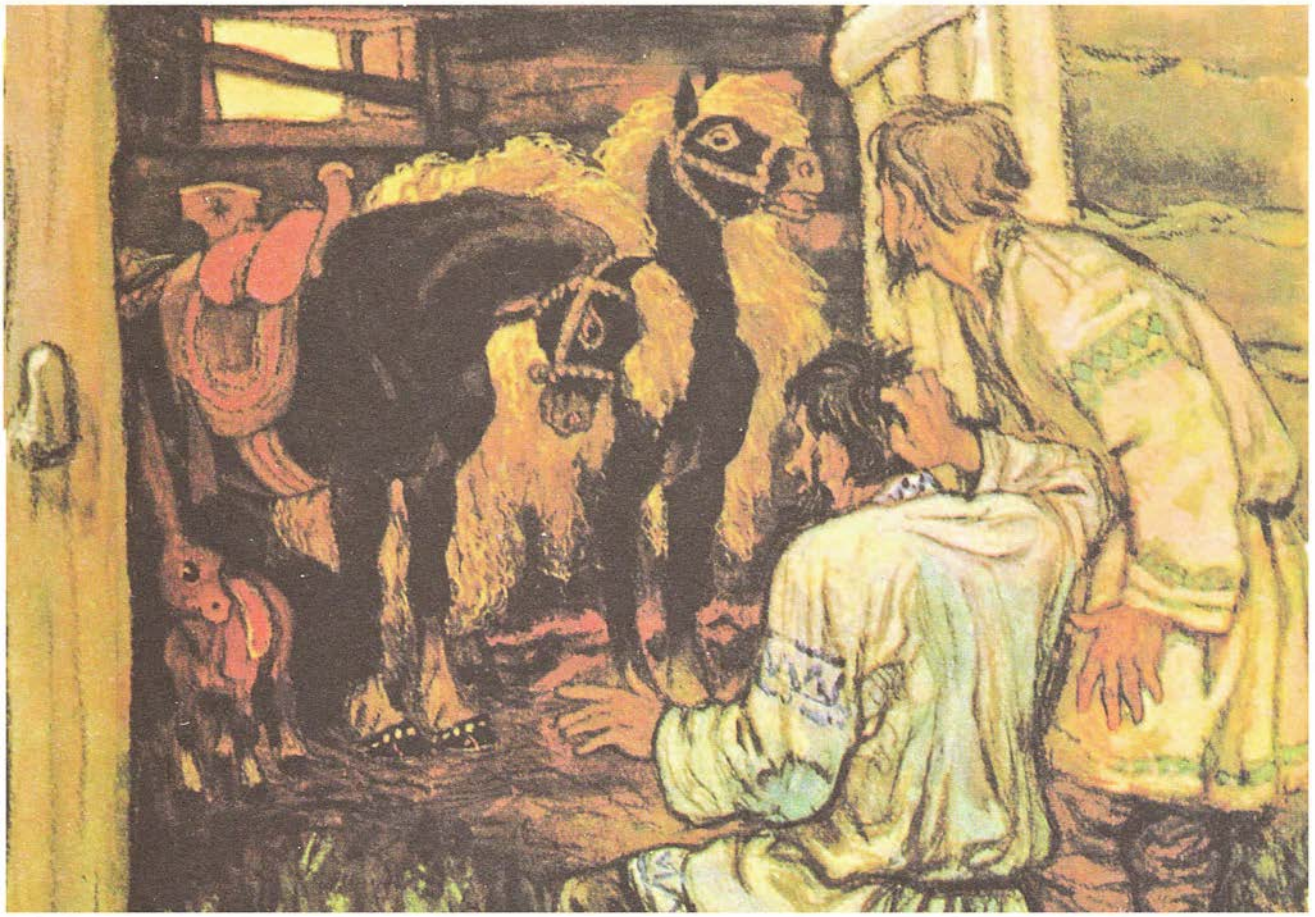

Prin urzici, prin spinii mulţi
Năpustindu-se desculţi
Şi-ncurcîndu-se-n picioare.
Ochii-apoi holbîndu-i tare,
Amîndoi, cu chiu, cu vai,
Intră în bordei, la cai.
Caii straşnic nechezau,
Ochi ca de rubine-aveau,
În inele mii şi mii
Saltă coamele-aurii
Şi, minune, la copite
Salbe au, de mărgărite.
Drag ţi-era să-i tot priveşti!
Ţar să fii, să-i călăreşti!
De atîta strălucire
Fraţii mai că-şi ies din fire.
– Nu e lucru de mirare?
(Către mijlociu, cel mare
A vorbit pizmaş, cu foc)
Numai proştii au noroc.
Tu, chiar şi minuni de-ai face,
N-ai găsi o rublă. Drace!
Asta-i! Ce mai vorbă goală?
Hai cu ei în capitală;
Cu boierii ne tocmim,
Iar bănuţii-i împărţim.
Şi bani buni cînd ai, măi frate,
Poţi să bei pe săturate,
Mîna doar s-o vîri în pungă.
Iară prostul n-o să-ajungă
Să priceapă nici de frică
Ce-i cu caii, la o-adică!
Las' să-i cate unde-o vrea.
Bate palma. Uite-aşa!
Fraţii-n gînduri se-ntîlniră,
Se pupară, se-nvoiră

Şi plecară braţ la braţ,
Tot vorbind fără de saţ
Despre cai, despre chiolhane
Şi năstruşnice lighioane.
Timpul, calea şi-o păzi
Ceas de ceas şi zi de zi.
Iar duminica se scoală
Cei doi fraţi, în capitală
Merg cu treburi, vrînd oleacă
Şi în port să-ntrebe dacă
N-au venit, strînşi în osînză,
Nemţi să tîrguiască pînză,
Sau Saltan-Ţar cel hapsîn,
Ce creştinu-l vrea păgîn.
Au pupat cu mutre sfinte
Mîna bunului părinte
Şi, luînd caii, la oraş
Au pornit iavaş, iavaş.
Trece seara, noaptea vine;
Lui Ivan i-e somn de-a bine,
Dar pe uliţă, cîntînd,
Muşcă pîinea cînd şi cînd,
Iar pe cîmp mi se făleşte,
Mîna-n şold mi ţi-o propteşte
Şi-apoi intră ca un domn
În bordei.
Adio somn!
Veselia i se curmă
Că, de cai, nu e nici urmă.
Doar căluţul-jucărie
Cum să salte nu mai ştie
Dînd cu sete, pasămite,
Din urechi şi din copite.
Începu să plîngă-avan,
În bordei, bietul Ivan:
– Caii mei, făpturi iubite,

Cai cu coame aurite!
Oare nu v-am alintat?
Care diavol v-a furat?
Dare-ar Domnul ca ăst cîine
S-o sfîrşească pînă mîine
Şi pe lumea ceealaltă
De pe pod să cadă-n baltă!
Caii mei, făpturi iubite,
Cai cu coame aurite!

Dar căluţu-i spuse: – Ian
Lasă jalea, măi Ivan!
De-i nenorocire asta,
Eu pot să-ţi alung năpasta.
Dracul nu-i amestecat:

Fraţii caii ţi-au furat.
Ce s-o mai lungim degeaba?
Lasă, Vanea, fac eu treaba!
Tu încalecă. Dar ştii,
Bine-n şa să mi te ţii,
Că, deşi mărunt îţi par,
Fug cît zece armăsari.
Cînd copita-mi drumul scurmă
Si pe drac l-ajung din urmă!
Uite-l gata de plecare.
Vanea-i sare în spinare.
De urechi vîrtos l-a strîns
Fără-a se opri din plîns.
Iar căluţul, ca nimic,
Scuturînd din coamă-un pic
Se-opinti şi sforăi
Şi ca fulgerul porni.

Nori de praf — e de mirare! —
Îi zburau de sub picioare,
Şi-ntr-o clipă chiar — ce zor! —
Vanea-ajunse hoţii-n zbor.
Ei, de! se cam speriară,
Bîlbîiră, se-ncurcară,
Iar Ivan strigă spre fraţi:
— E ruşine să furaţi!
Sînteţi mai deştepţi ca mine,
Dar sînt mai cinstit, vezi bine:
Caii nu vi i-am furat!
Cel mai mare s-a strîmbat:
— Ne-ai cam prins cu-ocaua mică,
Dragă Vanea ... (Ce să zică? ...)
Dar cunoşti doar lămurit
Traiul nostru necăjit ...
Oricît grîu am semăna

Pîinea-ajunge-abia, abia.
Bir să dăm, sîntem în stare?
Iar zapciii nu cer oare?
Eu, de mult ce-am pătimit,
Cu Gavrilo-am chibzuit
Toată noaptea asta lungă,
Cum s-avem un ban în pungă.
Şi aşa ne-am sfătuit,
Şi atuncea ne-am gîndit
Pe căluţi să luăm, frăţie,
Ruble, cel puţin o mie.
Şi să-ţi mulţumim apoi
Printr-un dar: sau cizme noi
Cu potcoave, sau ... sau, poate,
O căciulă, dragă frate!
Vezi, bătrînu-acu-i bolnav.
Ce să facă? Stă trîndav!
Cum să ne mai facem veacu?
Înţelegi şi tu, ce dracu!
– De-i aşa, vorbeşte rar
Vanea, bine ... Vindeţi dar
Caii mei cei minunaţi
Şi... cu voi să mă luaţi!
Fraţii-ntîi s-au cam codit,
Cîr, că mîr... dar au primit.

Începu să amurgească,
Aerul să se răcească
Şi, să nu se piardă-n drum,
Hai să fac popas acum;
Sub copaci cu frunza rară
Caii bine şi-i legară,
Au mîncat ei ce-au mîncat,
Au băut, dar cumpătat,
Şi-au vorbit de toate cele,
Cîte-n lună şi în stele.

Dar Danilo a chitit
Colo-n zări un foc. Grăbit,
Spre Gavrilo el priveşte
Şi din ochiul stîng clipeşte,
Mai tuşeşte, mai se-ndoaie
Cînd arată spre văpaie
Şi se scarpină, se-apleacă.
– Ce-ntuneric! spune. Dacă
Barem luna, dintr-un nor
Ne-ar privi ocrotitor...
Tot mai lesne-ar fi! Te-apasă
Bezna asta-atît de deasă...
Ei, dar stai!... Mi se năzare?
Nu, e-un foc în depărtare...
Îl vedeţi?... Zău, ce noroc!
Am putea să facem foc.
Ah, ce bine-ar fi!... În goană,
Du-te tu, frate Ivane!
N-am nimic să semene
A amnar sau cremene.
Dar Danilo-şi zice-aşa:
– Dracu-acolo să te ia!
Şi Gavrilo se gîndeşte:
– Cine ştie ce luceşte?
Dacă sînt tîlhari – doar doi –
Nu mai vine el-napoi!
Pentru prost e totul lesne.
Sare pe căluţ şi-n bezne
Se afundă, zboară iar
Pe micuţu-i armăsar.
– Ce plăcere! Ura! Ura!
Ţipă cît îl ţine gura...
– Doamne-ajută! a strigat
Şi Gavrilo, încruntat,
Iar făcîndu-şi sfînta cruce:
– Ptiu! Ce drac voinic îl duce!

Focul arde tot mai tare,
Calul zici că aripi are.
Cînd ajung lîngă vipie
Parcă-i zi peste cîmpie,
Însă nu-i deloc prea cald,
Fum nu suie spre înalt.
Cată Vanea şi nu crede:
– Uite, drace, ce se vede!
E lumină ca de zi,
Şi nu-i cald, nici fum. Ce-o fi?
Măi, ce foc! Măi, ce minune!
Dar căluţul breaz îi spune:
– Te tot miri, că n-ai habar!
I-a căzut o pană, doar,
Păsării măiestre. Lasă,
N-o lua cu tine-acasă.
Crede-mă, fă cum spun eu,
Altfel o să-ţi pară rău.
– Iete-te! Ce-mi pasă mie?
Spune prostul, se mlădie
Şi ia pana de pe jos,
O-nveleşte tacticos,
În căciulă o piteşte
Şi-ndărăt, spre fraţi, porneşte.
Cînd de amîndoi dă iară
Le vorbeşte într-o doară:
– Iacă-am fost... Şi ce-am găsit?
Un buştean ardea mocnit...
Mi-am făcut inimă rea,
(Of! of! dracu' să mă ia!)
C-am suflat de nu mai pot
Şi abia s-a stins de tot!
Fraţii n-au mai adormit
Tot rîzînd neobosit,
Dar Ivan sub car intrase
Şi-a tot tras la aghioase!

Caii-n zori i-au înhămat
Şi-n oraş dac-au intrat
La obor au poposit,
Lîngă un palat slăvit.

În oraş – un obicei:
Ca nimica să nu cei
Şi să nu stai la tocmit
Cît şoltuzul n-a venit.
Pe la prînz, cu mulţi ostaşi,
Dă şoltuzul prin oraş,
În botfori, privind semeţ
Pe sub cuşma lui de preţ.

Lîngă el e-un crainic gros,
Cu mustaţă şi bărbos;
Într-un corn de aur suflă,
Şi, strigînd, abia răsuflă:
– Negustorilor! Deschideţi!
Haide, cumpăraţi şi vindeţi,
Iară paznicii să stea
Pe lîngă dugheni, colea,
Să nu fie gălăgie,
Nici bătaie să nu fie,
Ca tîlharii, de-or veni,
Să nu poată păcăli!
Scurt, – deschid toţi negustorii
Şi-şi poftesc cumpărătorii:
– Oameni buni şi domni cinstiţi,
Ia poftiţi la noi, poftiţi!
Nu vă spunem vorbă mare,
Mărfuri bune-avem şi rare!
Şi-apoi muşteriii vin,
Cumpără cu bani peşin,
Negustorii strîng parale
Şi clipesc spre-ostaşii-n zale.

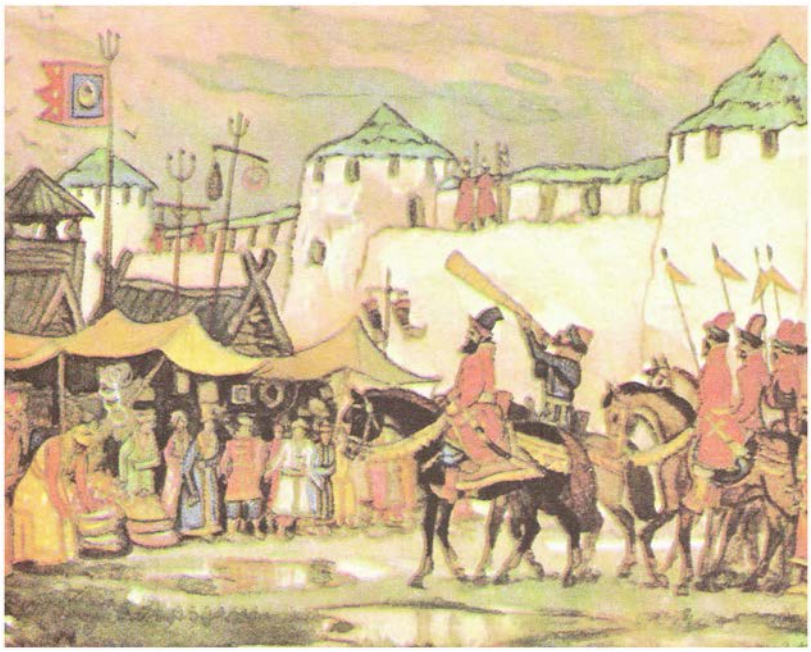

Între timp, ostaşii-ajung
La obor; în lat şi-n lung
Lumea se-mbulzea grămadă,
N-avea loc un ac să cadă,
Iar norodul zarvă face,
Rîde, chiuie şi pace!
De! şoltuzul s-a mirat
Că-i poporu-aşa-ncîntat
Şi ostaşii se căznesc
Drum prin gloată de-i croiesc:
– Draci desculţi, feriţi din cale!
Ian priviţi... Mai mare jale!
Mustăcioşii strigă-n cor
Şi din bici pocnesc de zor,
Iar norodul, cum mai poate,
Cuşmele din cap îşi scoate
Cînd să treacă-ntregu-alai.
În oborul plin de cai
Sînt doi cai voinici, în spume,
Mîndrii cum nu-s alţii-n lume:
Coamele, cînd le smucesc,
Ca de aur unduiesc,
Coada tot de aur pare...
Stă şoltuzul cu mirare:
– Da, a Domnului grădină
De minunăţii e plină!

Toţi atunci s-au închinat
Şi de vorba-i s-au mirat.
Iar şoltuzul glăsuieşte,
Tuturor le porunceşte
Să nu-nceapă-a se tocmi,
Să-nceteze a răcni,
Că el merge la palat
Să-l vestească pe-mpărat.
Şi, lăsînd pază-n obor,
O luă iute la picior.

La palat curînd răzbate:
– Fie-ţi milă, împărate!
Strigă straşnic tremurînd
Şi se zvîrle la pămînt.
Doamne, nu mă osîndi,
Dă-mi poruncă a-ţi grăi!
Ţarul se îndură: – Bine.
Zi cu vorbe... mai puţine!
– Spun şi eu cum mă pricep:
Sînt şoltuz. Aşa încep.
Cu credinţă şi dreptate...
– Ştiu, ştiu...
– Iacă, împărate:
Astăzi, cu întregu-alai,
Merg la un obor de cai.
Văd o gloată în neştire.
Nici intrare, nici ieşire.
Ce să fac?... Am poruncit
Şi tot locul s-a golit.
Dar, înalte împărate,
Ce-am zărit, e peste poate...
Lîngă-ntregul meu alai,
În oborul plin de cai
Văd doi cai voinici, în spume,
Mîndrii cum nu-s alţii-n lume:

Coamele, cînd le smucesc,
Ca de aur unduiesc,
Şi mai au şi la copite
Salbe-ntregi de mărgărite...

Ţarul, auzind, tresare
Şi se umple de mirare.
– Vreau să văd aşa minune,
Strigă el. Şi chiar aş spune
Să-i aducem la palat.
Hei, rădvanul meu, îndat'!
Şi rădvanul se-arătă.
Ţaru-n grabă se spălă
Şi se duse în oraş,
Cu o ceată de ostaşi.

Iacă-ajung şi la obor.
Îngenunche toţi de zor,
Strigă-ntr-una: Ura! Ura!...
Ţarul, ce mai tura-vura,
Dînd de caii lui Ivan
Sare-n grabă din rădvan.
Ne-ncetat îi ocoleşte
Şi cu vorba-i domoleşte,
Peste spate-i bate, rar,
Pe grumaji şi, iar şi iar,
Mîngîie-auria coamă,
Le vorbeşte, îi tot cheamă
Şi, privind cercetător
Către cei din jurul lor,
Mi-ţi întreabă-atunci: – Ei, cari
Au adus ăşti armăsari?
Cine li-i stăpîn? – Vaniuşa
După fraţi se-nalţă-acuşa
Şi, fălos ca un boier,
Spune, tot privind spre cer:
– Pentru cai, vorbeşti cu mine,
Că stăpîn li-s eu, vezi bine!
– Da? Ţi-i cumpăr pe-amîndoi!
Cît? – Ne-om înţelege noi.
– Ce-ai dori să-ţi dau în schimb?
– Două-ori cinci căciuli de-argint.
– Zece deci, într-un cuvînt!
Iară ţaru-ncuviinţînd,
Porunci să-i dea cît vrea,
Ba, din mare mila sa,

Încă vreo cinci ruble-i sună.
Vezi, c-avea inimă bună!
Caii-n grajduri fură duşi
De grăjdari cărunţi, supuşi,
Toţi cu-aurării pe spate,
Toţi cu brîie colorate
Şi cu bice. Merg agale,
Dar pe drum, să vezi matale,
Năzdrăvanii mi-i trîntesc
Şi-ntr-un suflet o tulesc
La Vaniuşa, amîndoi.
Vine ţarul înapoi
Şi-i grăieşte: — Frate, uite,
Caii tăi nu vor să-asculte.
Ce să-i faci? Va trebui
La palat şi tu să vii.
Ai să umbli-n catifele,
Haine noi cu-argint şi stele,
Şi ca brînza-n unt vei sta!
Peste grajd te-oi înălţa
Domn, ca alţii să-ţi slujească.
Asta-i vorbă-mpărătească!
Vrei?
— Ia vezi cum s-a-ntîmplat!
Voi trăi într-un palat,
Înţolit în catifele,
Haine noi de-argint cu stele,
Şi ca brînza-n unt voi sta!
Peste grajd m-oi înălţa
Domn, ca alţii să-mi slujească.
Din grădina părintească,
Voievod la împărat!
Brava! Dac-aşa mi-i dat,
Am să te slujesc. Prea bine!
Dar să nu te baţi cu mine
Şi să pot dormi cît vreau,
Că, de nu, din loc o iau!
Vanea caii-atunci şi-i cheamă
Şi se duce fără teamă,
Iar, cum cîntă pe-ntrecute,
Caii joacă-n draci bătute
Şi căluţul cu cocoaşe
Sare-n jocuri nărăvaşe,
Spre uimirea lumii-ntregi.
Iară fraţii, înţelegi,
Luară banii în primire,
Îi vîrîră în chimire,
Mai băură binişor
Şi plecară din obor.
Iar acasă-şi împărţiră
Banii, se căsătoriră
Şi-ncepură să trăiască,
Pe Ivan să-l pomenească!
Dar acum o să-i lăsăm,
Cu povestea să urmăm
Şi să spunem mai departe
De Vaniuşa ce-avu parte-n
Slujba lui la împărat,
Pe la grajduri cît a stat:
Cum fu luat drept duhul casei,
Cum pierdu pana măiastrei,
Cum măiastra-n urmă-a prins,
Cum crăiasa a învins,
Cum după inel s-a dus,
Cum plecă în ceruri, sus,
Cum a căpătat iertare
Pentru chitul foarte mare,
Cum a mîntuit acele
Treizeci de corăbii grele,
Cum n-a fiert nici în cazan
Şi-a ajuns frumos Ivan,
Mai pe scurt, vom spune, dar,
Cum Ivan ajunge ţar.

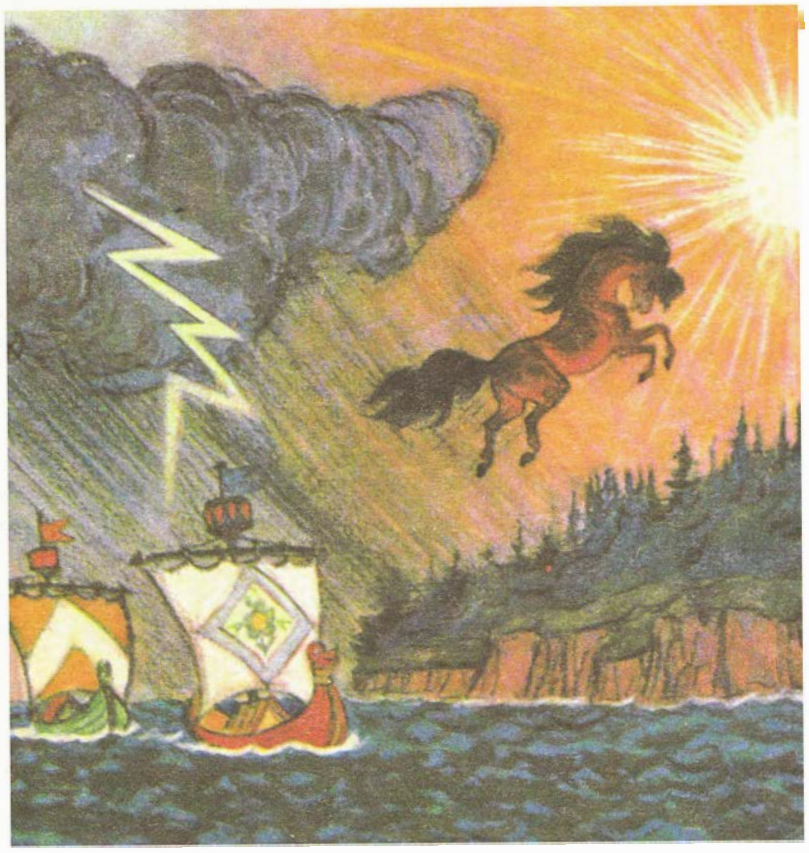

Care umblă şi trăsneşte,
Fulgere prin cer roteşte.
Iacă-un început. Dar stai,
Basmu-abia porneşte. Hai:
Pe întinsul ocean
Şi pe insula Buian,
În păduri, e-o raclă-uitată
Şi în raclă doarme-o fată.
Cîntă o privighetoare,
Prin pădure umblă fiare.
Vezi? Alt început. Ei, dar
Vine şi povestea iar!

PARTEA A DOUA

Basmul iute se desface,
Treaba însă-ncet se face!

Să pornim a povesti
Despre Vanea-al nostru şi
Despre caii din palat
Şi căluţul cocoşat.
Caprele s-au dus la mare,
Munţii-au codri în spinare,
Din frîu calul s-a smucit
Şi spre soare mi-a ţîşnit;
Codrii-i lasă sub picioare,
Zboară lîngă-un nour mare

Cum aflarăţi, oameni buni,
Vanea-al nostru din cătun
Luase-o slujbă la-mpărat;
Stînd în grajduri la palat
Nu tînjea mai niciodată
După fraţi sau după tată.
Căci, cu fraţii, ce-are el?
Poartă straie noi, la fel
Şi căciuli şi cizme-n lege
De-a umplut la lăzi, vreo zece,
Mîncă bine, doarme tun
După poftă. – Traiu-i bun!

Peste-un timp, băgă de seamă
Un curtean... Un fel de poamă.
(Vezi că, pîn-la Vanea, doar
El era mare grăjdar.
Ca boier de viţă-aleasă
Ce-i mirare că se-ndeasă
La măriri şi că-l ura
Pe Ivan? Ba se jura
Că va şti să unelteasscă,

De la curte să-l gonească.
Însă planul ascunzînd,
Deocamdată-şi puse-n gînd
Să se facă mut şi chior,
Surd, ba chiar fără-un picior,
Tot zicîndu-şi: – Stai, Ivane,
Că ţi-o coc eu, ţopîrlane!)

Ei, şi cum tot iscodeşte,
Vede el că nu-ngrijeşte
Vanea, nicidecum, de cai.
Dar, minune ca din rai,
Caii noştri fermecaţi
Sînt tot proaspăt ţesălaţi
Şi spălaţi cum se cuvine,
Coamele-mpletite bine,
Moţurile strînse-uşor,
Ca mătasa-i părul lor,
Iar în iesle aureşte
Grîu, de parc-acolo-ar creşte;
Apă-n putini, miere de-aur,
Ca turnată adineauri.
– Ce-o fi, măi? se-ntreabă-n gînd
Dregătorul greu oftînd;
Poate-avem, şi nu ne pasă,
Oarecare duh, prin casă?
Ia să stau eu să pîndesc!
Nu l-oi prinde? Născocesc
Vreo minciună... Fac ce fac,
Prostului să-i vin de hac.
Şi-apoi ţarului i-oi zice
Că grăjdarul nou pe-aice
E un mare vrăjitor,
Venetic răufăcător,
Că-i prieten bun cu dracii,
Nu crede-n Isus, ca vracii,
Ba şi papistaş a fost
Şi mănîncă dulce-n post!

Deci, pe seară, ca motanul,
Fostul domn pe grajd, curteanul,
Drept în staul s-a băgat
Şi-n ovăz mi s-a-ngropat.

Miezul nopţii cînd să bată
Îl duru în piept deodată
Şi, găsind o găurică,
Îl pîndi pe duh... Cu frică,
Auzi un scîrţîit,
Caii scurt au tropăit
Şi-a intrat încetişor
Duhul Vanea, bălăior.
A-ncuiat uşa frumos,
Cuşma grijuliu şi-a scos
Şi, din cuşma îmblănită,
Ia, în cîrpe învelită,
Pana păsării măiestre...
Soare-ai zice că-n ferestre
Scapără! Cuprins de spaimă,
Tremură curteanu, 'ngaimă
Şi ovăzu-l risipeşte...
Însă duhul nu-l zăreşte!
Pune pana iute jos,
Curăţă caii frumos,
Mi-i tot spală, mi-i găteşte,
Coamele mi le-mpleteşte
Fără de răgaz cîntînd.

Iar colac în iesle stînd,
Clănţănind din dinţi, curteanul
Cată cu un ochi, vicleanul,

La cel care-n muncă-i prins.
– Măi, ce dracu? Înadins
S-a gătit ăst duh, îmi pare!
Coarne n-are, barbă n-are,
Pare un flăcău voinic
Cu păr moale, cu nas mic,
Cu fireturi pe cămaşă,
Cizmă de saftian, trufaşă...
Zău, parcă-i Ivan, leit.
Ce minune! Uluit,
Iar se uită, vede bine...
– Ăsta mi-eşti! S-a zis cu tine!
(Ghiujul mult s-a bucurat)
Mîine chiar merg la-mpărat
Şi-i spun eu ce taine ai.
Stai doar pîn-la ziuă, stai
Că acum am să ţi-o coc!
Vanea, neştiind deloc
Ce-l aşteaptă, se zoreşte,
Spală bine, împleteşte
Coamele şi, tot cîntînd,
Ia butoaiele la rînd,
Toarnă apă, pune miere,
Varsă meiul din ciubere,
Cască, falca de-i trosneşte,
Şi-apoi pana o-nveleşte,
Cuşma sub ureche-ndeasă
Şi îi trage la aghioasă
Lîngă ieslea cailor.

Dar, cînd se crăpă de zori,
Auzindu-l pe Ivan
Sforăind ca Eruslan,
Cel pitit prinde-a foşni,
Uşurel coboară şi,
Tot tîrîndu-se hoţeşte,
Vîră-n cuşmă două deşte,
Pana ia şi, – la-mpărat!

Cînd acesta s-a sculat,
Iacă şi curteanul vine
Fără-o leacă de ruşine
Şi-apoi ţarului, cîntat,
Zice-i: – Cu capul plecat,
Înălţate, vin a-ţi spune
Despre-o taină şi-o minune.
Doamne, nu mă osîndi,
Dă-mi poruncă a-ţi grăi.
– Hai, dă-i drumul, ţarul zise,
Şi căscă, de-adînci plictise.
Dar de-ai să mă minţi cumva,
Jur, de bici nu vei scăpa!
Iar curteanul cel lingău
Spuse cu tărie: – Zău,
Pe ce am mai scump pe lume,
Adevăr e ce ţi-oi spune.
Vanea-al nostru, ştie-oricine,
A ascuns, doamne, de tine,
Mîndrul soare din poveste,
Pana păsării măiestre!
– Pana păsării?... Ce hoţ!
A-ndrăznit? Şi cînd socoţi...
Stai, tîlharule, aşteaptă,
Mi-ai stîrnit mînia dreaptă!
– Şi-încă nu e tot, să ştii!
Nu-ncetează-a răspîndi
Celălalt veninul: – Bine!
Pana deci ascunsă-o ţine;
Dar s-a lăudat aşa,
Că-n iatacul tău, de-o vrea,
Ar aduce-n seara-albastră
Chiar şi pasărea măiastră!

Pîrîtorul se-ncovoaie
Ca o salcie prin odaie,
Către ţar mieros zîmbeşte,
Îi dă pana şi-o tuleşte.

Ţarul tare se mira,
Barba-şi netezea, rîdea,
Mai muşca niţel din pană,
Se-nvelea mai bine-n blană
Şi striga nerăbdător,
Izbind straşnic din picior
Şi-ncruntîndu-şi faţa toată:
– Hei, chemaţi-mi prostu-ndată!
Iar curtenii, într-un gînd,
La Ivan să fugă vrînd,
Drept în uşă se ciocniră
Şi, buluc, se prăbuşiră.
Ţarul dacă mi-i văzu
Lung să rîdă începu,
Iar prinzînd curtenii – drace! –
Că-mpăratului îi place,
Îşi făcură semne, tată,
Şi se mai lungiră-o dată.
Ţarul, plin de mulţumire,
Le-mpărţi căciuli, chimire,
Şi curtenii, în sfîrşit,
Spre Ivan s-au repezit,
Dar de astă dată, iacă,
N-au mai stat prostii să facă.

Deci, ajunşi la grajd, deschid
Poarta mare către zid,
Iar cu cizmele lor late
Dau în prost, pe săturate.
Au izbit, s-au canonit,
Dar cum tot nu l-au trezit,

Pîn-la urmă nu mai rabdă
Şi cu-o mătură-l deşteaptă.
– Ce-i cu slugile-astea-aici?
Cînd vă voi pocni c-un bici
(Zice Vanea blestemînd)
N-o să vă mai dea prin gînd
Să mă deşteptaţi aşa!

Spun curtenii: – Seama ia,
Ţaru-n marea-i îndurare
Vrea să-ţi pună-o întrebare...
– Ţarul, ziceţi?... Bine! iată,
Mă gătesc şi vin îndată,
Le răspunde-atunci Ivan.
Şi îşi pune un caftan,
Se încinge c-un brîu lat,
Apoi, pieptănat, spălat,
Cu biciuşca lui, supus,
Drept la împărat s-a dus.

Nici nu ştie ce-l aşteaptă.
Se închină, se îndreaptă
Şi întreabă înciudat:
– Pentru ce m-ai deşteptat?
Ţarul strînge-atuncea tare
Ochiul stîng, cu supărare
Şi, sculîndu-se: – Să taci!
Lasă vorba! Ştii că-mi placi?
Din a cui poruncă, spune,
Ai ascuns acea minune,
Bun al Înălţimii Noastre,
Pana păsării măiastre?
Ce-s eu, ditai ţar, sau fleac?
Spune, că îţi vin de hac!
Dar Ivan vorbi deodată:
– Treaba asta-i necurată!
Stai... Păi nu ţi-am arătat
Cuşma... Cum de mi-ai aflat?
Nu cumva eşti ghicitoare?
Ei, dar pune-mă şi-n fiare
Sau orice doreşti poţi face...
Nu am pana, nu, şi pace!
– Spune drept sau te omor!
– Păi îţi spun şi fără zor.
Care pană? Singur spune,
Cum să am aşa minune?
Doar că ţarul, spumegînd,
Sare, pana arătînd:
– Vrei tu să tăgăduieşti,
Dar n-ai să mă păcăleşti!
Ei, ce-i asta? Şi Ivan,
Tremurînd sărmanu-avan,
Scapă cuşma-nspăimîntat.
– Hei? Ţi s-a cam înfundat,
Rîde ţarul. Cum îţi vine?
– Of, îndură-te de mine!
Iartă-i vina lui Ivan,
Nu mai mint, că tot e-n van!
Şi, cuprins de teamă mare,
I se-ntinde la picioare.
– Pentru că e prima dată,
Vanea, îţi iert vina toată,
Spuse ţarul. Doar că eu,
Să mă ierte Dumnezeu,
Tare-s mînios. Şi pot,
Dac-o fi, cu cap cu tot
Să-ţi tai ciuful. Ţine minte!
Ei, şi-acuma ia aminte:
Ştiu că te-ai fi lăudat
Că aicea, în palat,
Pasărea măiastră chiar
Ai să ne-o aduci în dar.
Vezi, nu vreau să nu se poată!
Cată s-o aduci îndată.
Vanea, ca un titirez
Sare: – N-am spus! Ce, visezi?
(Strigă bietul, de pomană)
Nu mai zic nimic de pană,
Dar cu pasărea, să ştii,
În zadar vei stărui!

Doar că ţarul doină-o ţine:
– Ce? Stai la tocmeli cu mine?
(Şi cu ciudă dă din mîini)
Dacă în trei săptămîni
N-aduci pasărea măiastră
În odaia asta-a noastră,
Jur pe barba mea! Sub apă,
Tot am să te trag în ţeapă.
Piei de-aici!
Ivan plîngînd,
O porni atunci oftînd
Spre căluţul lui cuminte.
Iar căluţul, cum îl simte,
Bucuros mi se repede,
Dar cînd plîns pe Vanea-l vede,
Chiar şi lui să plîngă-i vine:
– Ce-i, Vaniuşa, ce-i cu tine?
Ce ai, dragă frăţioare?
Spune calul cu mirare.
Ce-ai pe suflet? Ca-n trecut,
Gata sînt să te ajut.
Eşti bolnav, drăguţul meu,
Sau ai dat de vreun om rău?
Vanea calu-mbrăţişează,
Îl sărută şi oftează:
– Vai de mine, zău aşa!
Pasărea măiastră-o vrea
Prea măritul împărat.
N-ai putea să-mi dai un sfat?
Şi căluţu-i spune tare:
– De, necazul e cam mare,
Dar tot pot să te ajut.
Nu e rău că n-ai făcut
Cum ţi-am spus? Ai fost trufaş...
Cînd veneam către oraş
Găsişi pana. Ştii prea bine

Că ţi-am spus: „N-o lua cu tine!
N-o lua. Fă cum spun eu,
Altfel o să dai de rău.“
Vezi acum că, din păcate,
Am avut atunci dreptate!
Şi doar din prietenie
Vreau să-ţi spun: ce-o să mai vie
Va fi încă mai amar...
Dar te du acum la ţar,
Află-l şi-l vesteşte-apoi:
„Să-mi dai două albii noi,
Să-mi dai mei cum n-are-oricine,
Ba şi vin din ţări străine,
Dă poruncă să grăbească
Şi cu toţii să zorească,
Mîine vreau să plec la drum.“

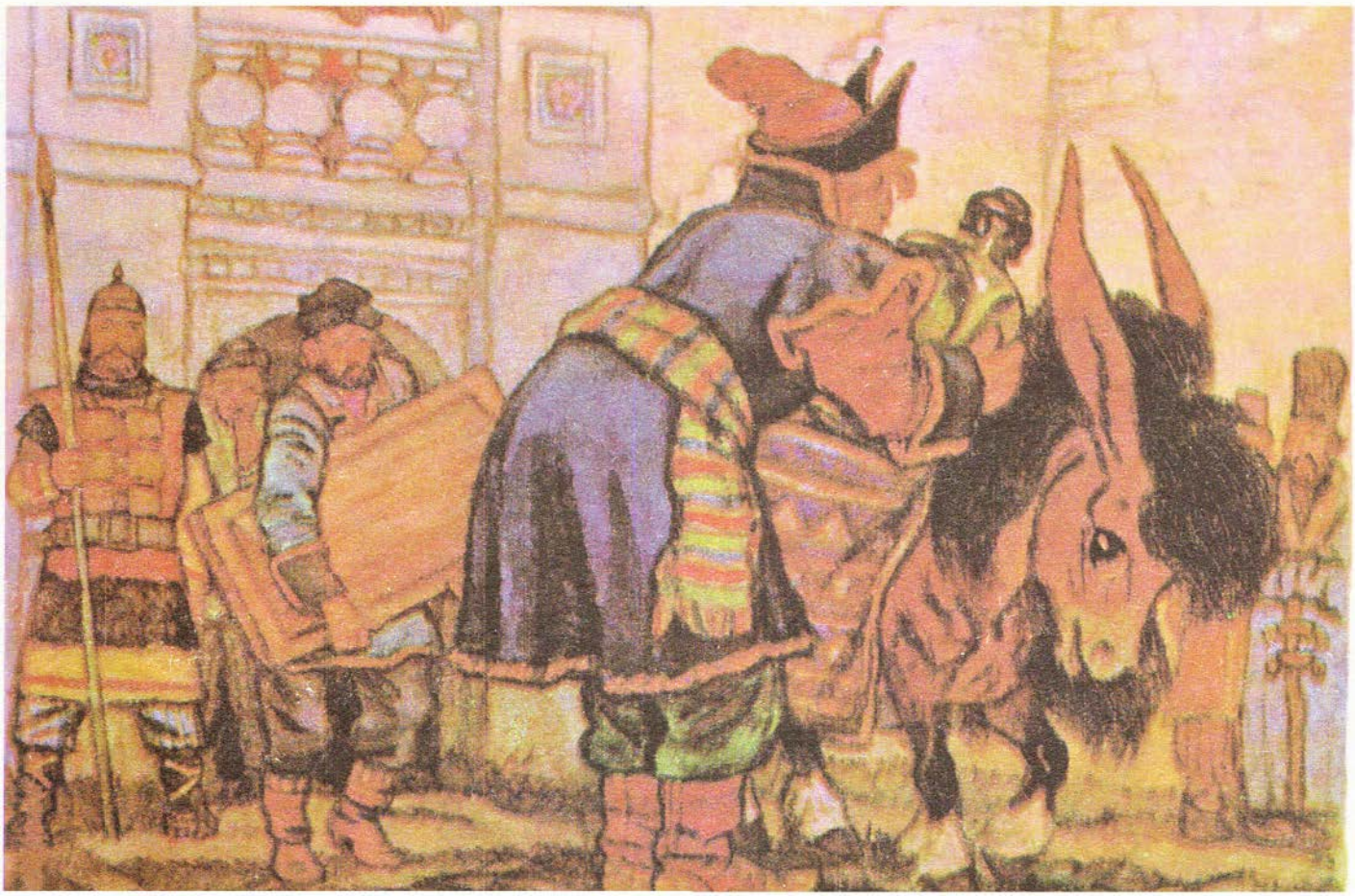

E Ivan la ţar. Acum,
Se închină şi apoi:
– Să-mi dai două albii noi,
Să-mi dai mei cum n-are-oricine,
Ba şi vin din ţări străine,
Dă poruncă să grăbească
Şi cu toţii să zorească,
Mîine vreau să plec la drum.

Ţarul zice, cum-necum,
Ca boierii din divan
Să-i dea toate lui Ivan
Şi-i mai spune vorbe bune,
Pînă şi „drum bun“ îi spune.

Iar a doua zi, în zori,
Da căluţul din picior:
– Ei, stăpîne! Dormi degeaba?
Cine vrei să-nceapă treaba?
Vanea-atuncea se sculă
Şi de drum mi se gătă,
Luă mei bun, cum n-are-oricine,
Vinul de prin ţări străine,
Se-mbrăcă mai călduros,
Pe căluţ sări, ţîfnos,
Scoase-o pîine, ştii, mai mare,
Luînd-o spre Soare-Răsare
După pasărea măiastră...
Merg şi merg prin ziua-albastră.
Iar în cea de-a opta zi,
Dînd de codri cenuşii,
Calul a grăit: – Ivane,
Ai să dai peste-o poiană;
Şi-n poiană e un munte

De argint pînă la frunte.
Cît nu-i soare, sus, pe creste
Vin în zbor păsări măiestre
Să bea apă de izvor
Şi poţi să le prinzi uşor!

Nu sfîrşi de spus, că, iată,
În poiană intră-ndată.
Măi, ce cîmp! În aer cald,
Iarba pare de smarald;
Uşurel adie-o boare
De scîntei semănătoare,
Cresc prin iarbă mii de flori
Cum vezi doar arareori
Şi în mijlocul poienii,
Ca un stîlp pentru milenii,
Se ridică, drept, un munte
De argint pînă la frunte
Şi cu raze-mpodobit.
Pe costişe-n asfinţit
Aur că se scurge pare,
Piscul arde, — lumînare.

Şi-apoi cînd tîrîş-grăpiş
Au suit pe povîrniş
Şi căluţul se opreşte
Pe Ivan de-l sfătuieşte:
— Măi, Vaniuşa, noaptea vine,
Vezi de stai la pîndă bine.
Toarnă vinu-ntr-o covată,
Mestecă-l cu meiu-ndată
Şi te-ascunde binişor,
Sub cealaltă. Pînă-n zori
Gura să n-o caşti, frăţie,
Somnul să nu mi te-mbie!

Păsările de-or veni,
Meiul ţi-l vor ciuguli
Tot strigînd pe păsăreşte.
Una tu atunci ocheşte,
Prinde-o şi, vezi, ţine-o bine.
Iar de-ai prins-o, către mine
Strigă cît vei şti de tare,
C-oi veni în goana mare.
— Dar te pomeneşti că frige?
Spune Vanea şi, cum zice,
Scotoceşte prin merinde.
Ştii ceva? Ca s-o pot prinde
Am să-mi pun mănuşi. Ce, nu?
Dar căluţul dispăru,
Iar Ivan se cuibări,
Sub covată se piti
Stînd cuminte, ca de lemn.

Iată-n miez de noapte, semn
Luminos se răspîndeşte,
Ca amiaza străluceşte
Şi-n zbor păsările vin,
Strigă, ciugulesc din vin
Şi din mei, cum se cuvine.
Iar, ascuns de ele bine,
Le priveşte lung cel prost
Şi-şi vorbeşte fără rost,
Tot făcînd cu mîna semne:
— Dracul a ştiut să-ndemne
Multe, vinul să mi-l sece!
Cred c-or fi de cinci ori zece...
De le-aş prinde eu pe toate
M-aş căpătui, măi frate!
Ce să spun, îs mîndre tare...
Vezi, sînt roşii la picioare,
Iar drept cozi — ce caraghioase! —

Au trei pene luminoase.
Strălucire-aşa bogată-i
Doar pe vatra ta, măi tată!

Dar cu vorbele sfîrşind,
Vanea cată iar, cu jind,
Iese-ncet din ascunziş,
Se tîrăşte pe furiş
Şi-o măiastră mi-a-nhăţat.
– Măi, căluţ, te-am ascultat!
Vin, prietene, degrabă
C-am făcut o bună treabă!
Strigă dar Ivan cel prost.
Calul lîngă el a fost
De îndată: – Bravo ţie!
Spuse el cu bucurie.
Vîr-o repede în sac,
Leagă-l... – Şi... ce să mai fac?
– Păi, ia sacul la spinare
Şi-apoi şterge-o, de-a călare!
– Vreau să le mai sperii, stai,
Spuse Vanea-al nostru. Vai,
Cum mai ţipă-n gura mare!
Şi, cu sacul, la-ntîmplare
Dă în lung şi-n curmeziş.
Ca un foc într-un tufiş,
Păsările, buimăcite,
Zboară-n cercuri aurite
Şi se-ascund pe după nori,
Iar greoi în urma lor
Fluturîndu-şi lung mănuşa,
Strigă ca nebun Vaniuşa.
Păsările-n nori pieriră,
Iar drumeţii se gătiră
Şi plecară amîndoi
Cale lungă, înapoi.

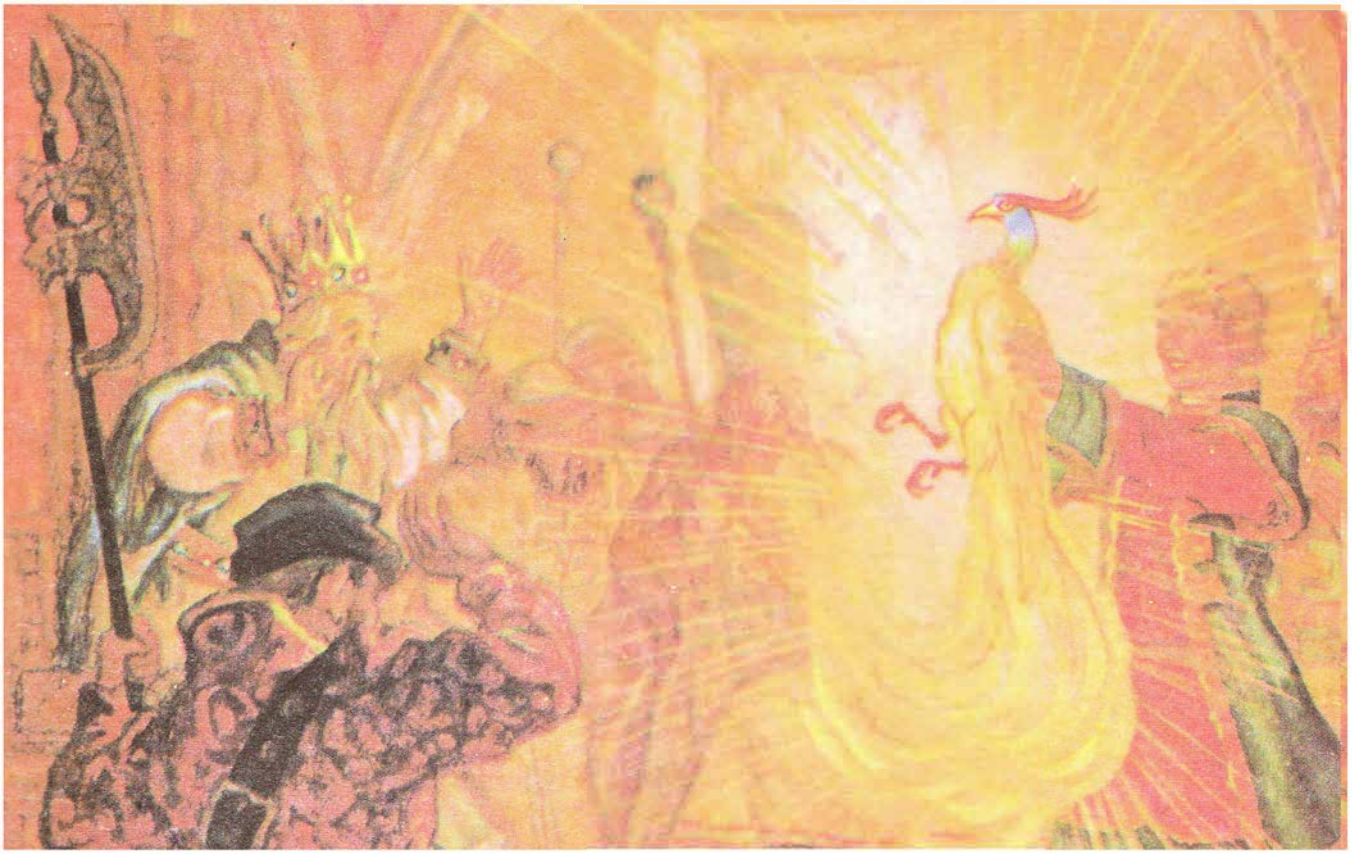

Iată şi cetatea noastră.
– Prins-ai pasărea măiastră?
Ţarul mi l-a întrebat
Pe Ivan, – şi s-a uitat
Spre curteanul ce intrase
Şi de deget se muşcase.
– Păi, dar ce, m-am lăudat?
Spuse Vanea, cumpătat.
– Unde e? – Mai zăboveşte!
Să se-astupe, porunceşte,
Şi fereastra. Vezi, că voi
Bezna grea să fie-n toi!
Iar curtenii cînd fugiră
Geamul de-l acoperiră,
Vanea strigă cu putere:
– Ieşi, mîndruţo, la vedere!

De lumina minunată
Toţi parc-au orbit deodată
Iară ţarul a strigat:
– Aoleu! Foc la palat!
Hei, pojarnicii-i chemaţi.
Stingeţi! Stingeţi! Ce mai staţi?
– Nu vezi că-i lumina-albastră?
Asta-i pasărea măiastră,
Spuse prostul vînător
Care hohotea de zor.
Ţi-am adus o jucărioară!
Ţarul, cu-inima uşoară
Spuse-atunci: – Vaniuşa, dragă,
M-ai înveselit, nu şagă!
Ca răsplată, prin ucaz
Te înalţ scutier, de azi!

Dar şiretul de curtean:
„Las-că fac eu un alt plan,

Se gîndi cu dușmănie.
Hei, odată o să vie
Apa şi la moara mea!
Nu va fi mereu aşa.
Oi urzi vreo uneltire
Să dai de nenorocire!“

Cît trecu, nu se prea ştie.
Iacă, la bucătărie,
Bucătarii din palat
Şi slujbaşii la-mpărat
Beau la mied fără-ncetare
Şi poveşti spun, fiecare.
– Ştiţi, grăi un pivnicer,
Am făcut eu rost mai ieri
De o carte, o minune!
Cinci poveşti într-însa spune,
Straşnice închipuiri!
Le citeşti şi te tot miri.
Meşter, zău, cine le-a scris!
Toţi atunci: – Fii bun, i-au zis,
Povesteşte, frăţioare!
– Şi pe care-aţi vrea-o oare?
Sînt doar cinci. Nu ştiu de ce.
Prima despre *castor* e,
Cu un *ţar* slăvit e-a doua...
Stai să-mi amintesc... a treia-i
Cu-o *domniţă din Şiraz,*
În a patra-i *Bobîl cneaz,*
Iar a cincea... Ia stai... stai...
Iar a cincea spune... Vai,
Uite că îmi stă pe limbă...
– Ei? – Prin minte mi se plimbă...
– Nu-i cu-o mîndră de prin lume?
– Asta e! A cincea spune
Despre *o crăiasă...* da!

Ei, pe care deci aţi vrea
Să v-o spun în astă seară?
– Cu crăiasa, toţi strigară,
Că pe ţari îi ştim şi noi.
Despre mîndrele de soi
Ascultăm mai cu plăcere...
Plin de ifos, cum se cere,
Sluga fornăi pe nări:

– Peste şapte ţări şi mări,
Fraţilor, e un ocean,
Peste care an de an
Umblă doar păgînii, cică.
De la noi, de-aici, adică,
Nimeni n-a plecat nicicînd,
Nici curtean, nici om de rînd.
Negustorii spun, măi tată,
Că trăieşte-acolo-o fată,
O minune a minunii,
Fiică bună de a Lunii,
Sora Soarelui de foc.
Fata asta în cojoc
Roşu umblă tot mereu
Într-o luntre de-aur greu
Şi cu vîsle de argint,
Singură pe-ocean vîslind.
Cîntă cîntece măiestre
La lăuta ei de zestre...

Cînd curteanul auzi,
Ţuşti! la ţar se repezi,
Alergînd pe cît de tare
Îl ţineau cele picioare.
Se plecă pîn-la podea
Şi-ncepu să cînte-aşa:
– Cu privirile plecate

Vin la tine, împărate.
Doamne, nu mă osîndi,
Dă-mi poruncă a-ţi grăi.
– Spune, dar să fii cinstit,
Nu s-aud că m-ai minţit!
Strigă tare împăratul.
Iar curteanu-mpieliţatul:
– La bucătărie stam,
Pentru tine închinam.
Iar în clipele aceste
Careva spuse-o poveste
Despre-o fată, o crăiasă,
Dintr-o lume neguroasă.
Şi scutierul tău jura,
Se jura pe barba ta,
Că şi pasărea, frumoasa
(El numise-aşa crăiasa),
O cunoaşte. De-o doreşti,
Ţi-o aduce... cînd pofteşti!

– Să-mi chemaţi scutieru-ndată!
Strigă ţarul, care cată
Spre curteanul prea plecat,
Ce-ntr-un colţ, s-a tupilat.
Iar boierii se grăbiră,
Peste Vanea năvăliră
Şi, cum sforăia, ştii, dus,
În cămaşă l-au adus.

Ţarul, lin şi fără toane
Începu: – Să vezi, Ivane,
Chiar acuma am aflat
Că din nou te-ai lăudat
Cu-altă pasăre frumoasă,
Cum să spun, cu o crăiasă...
– Ţarule, ce-o fi cu tine?
Zise Vanea. Nu ţi-e bine?

Ţi s-a năzărit? Ce vis
Năluciri ţi-a mai trimis?
Nu, oricîte-ai să scorneşti,
Află, nu mă păcăleşti!
– Ce? Stai la tocmeli cu mine?
Eşti nebun? Ia seama bine,
Strigă ţarul dînd din mîini.
Dacă în trei săptămîni
Nu-mi aduci, cum ştii, crăiasa
În palat, unde mi-e casa,
Jur pe barba mea! Sub apă,
Tot am să te trag în ţeapă!
Piei de-aici!
Ivan, plîngînd,
O porni atunci oftînd
Spre căluţul lui cuminte.
Năzdrăvanul, cum îl simte:
– Ce-i, Vaniuşa, ce te doare?
Îl întreabă cu mirare.
Eşti bolnav, drăguţul meu?
Sau ai dat de vreun om rău?
Vanea calu-mbrăţişează,
Îl sărută şi oftează:
– Ţarul vrea să-i vin acasă,
La palat, cu o crăiasă...
Uite cum tot dau de greu!
Ce să fac, căluţul meu?
Şi căluţu-i spune iar:
– De, necazu-i mare, dar
Tot cu mine-ai să te-ajuţi.
Vezi dacă n-ai vrut s-asculţi?
Şi doar din prietenie
Vreau să-ţi spun: ce-o să mai vie
Va fi încă mai amar!
Dar te du acum la ţar
Şi îi spune: „La plecare
Dă-mi, te rog, două ştergare,
Cort de aur şi mătasă,
Tot ce trebuie la masă
Şi mulţime de mîncări,
Dulciuri, chiar de peste mări."

Cum ajunse la palat
Vanea-aşa a cuvîntat:
– Ţarule, pentru plecare
Dă-mi, te rog, două ştergare,
Cort de aur şi mătasă,
Tot ce trebuie la masă
Şi mulţime de mîncări,
Dulciuri, chiar de peste mări.
Ţarul, care sta în pat,
Porunci ne-ntîrziat
Ca boierii din divan
Să-i dea toate lui Ivan,
Şi-i mai spune vorbe bune,
Ba chiar şi „drum bun" îi spune.

Iar a doua zi, în zori,
Da căluţul din picior:
– Ei, stăpîne! Dormi degeaba?
Cine vrei să-nceapă treaba?
Atunci Vanea se sculă
Şi de drum mi se gătă,
Luă momeli pentru crăiasă,
Tot ce trebuie la masă
Şi mulţime de mîncări,
Dulciuri, chiar de peste mări,
Cîte-n sacul lui încap.
Îl legă ca pe-un ciorap,
Se-mbrăcă mai călduros,
Pe căluţ sări ciudos,
Scoase-o pîine, ştii, mai mare,

Luînd-o spre Soare-Răsare,
S-o aducă pe crăiasă.

Merg întruna, nu se lasă,
Şi-n sfîrşit, a opta zi,
Intră-n codri cenuşii.
– Iată drumul spre ocean,
Spuse calul năzdrăvan.
Fata pe ocean trăieşte.
Vezi tu, Vanea, ea păşeşte
Doar de două ori pe an,
Către noi, de pe ocean,
Pentru cîte-o zi întreagă.
Las-că vezi tu mîine, dragă!
Şi căluţul, cu Ivan
A ieşit drept la ocean,
Peste care-un val în spume
Tremură şi ca un fum e.
Vanea mi-a descălecat,
Iar căluţu-i da iar sfat:
– Hai, propteşte cortul tare,
Pune masa pe ştergare
Cu tot felul de mîncări,
Dulciuri chiar de peste mări,
Şi pe după cort te-ntinde.
Numai vezi de ia aminte:
Uite, cu crăiasa vine
Barca de-aur către tine...
Las-o-n cort, las-o cît vrea
Să mănînce şi să bea;
Iar cînd va cînta duios,
Ieşi din ascunziş, frumos,
Intră-n cortul de mătasă,
Prinde-o iute pe crăiasă
Şi mă cheamă de îndată.
La porunca ta strigată

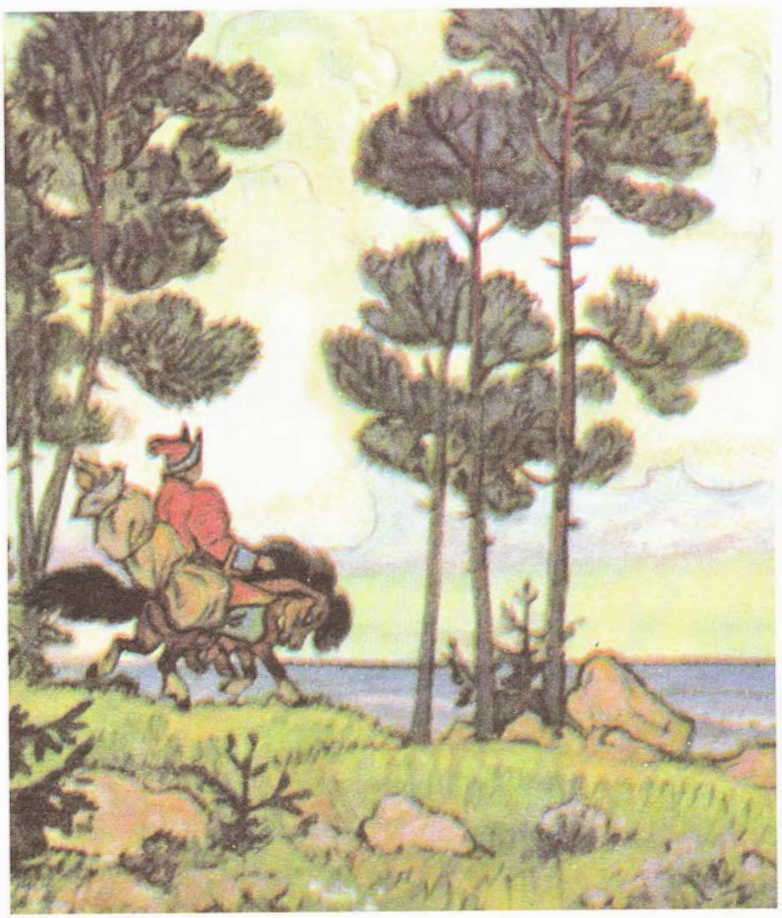

Voi veni numaidecît
Şi-om porni... Dar, cît de cît,
Cată bine să te ţii,
Că, dacă vei adormi,
Alt bucluc, să ştii, te paşte!
Calul piere. Stînd să caşte,
Vanea se piti şi el
Şi tăie pînza niţel,
S-o pîndească pe crăiasă.

E-o amiază luminoasă;
Fata vine către el,
Intră-n cort încetinel
Şi se pune-apoi la masă.

– Iacăt-o şi pe crăiasă!
Şi-n poveşti ţi se mai spune,
Zice Vanea, că-i minune,
Că-i a lumilor frumoasă...
Mă tot uit eu la crăiasă,
Dar frumoasă nu-i de fel.
E-albă, trupu-i subţirel
Mi-l cuprinzi cu-o mînă lesne,
Şi ce glezne, ce mai glezne!
Parc-ar fi de pui, zău... Ptiu!
Placă-i cui i-o place! Ştiu
Că n-aş lua-o niciodată!
Fata cîntă-acum şireată,
Iar Ivan, nu ştie cum,
Mi se lasă-ntîi pe-un pumn
Şi, de cîntec legănat,
Îmi adoarme ca scăldat.

Soarele lin apunea,
Dar căluţul necheza,
Cu copitele izbind
Şi-nciudat boscorodind:
– Dormi, Ivane, liniştit!
Ce să-ţi pese? Negreşit
Nu pe tine, chiar sub apă,
Ţarul te va trage-n ţeapă...
Iar Vaniuşa-atunci ofta,
Şi plîngînd se tot ruga
De căluţ, de-o vrea să-l ierte,
Să-nţeleagă, să nu-l certe,
Că n-o să mai doarmă, zău!
– Să te ierte Dumnezeu,
Zise calul. După toate,
Voi mai face ce se poate.
Vezi de nu mai aţipi!
Mîine chiar, în zori de zi,
Va veni mîndra crăiasă
Şi în cortul de mătasă
Va mai bea din miedul tău.
De-ai s-adormi iar, e de rău,
Că te-aşteaptă ţeapa, ştii!
Şi căluţul iar pieri.

Vanea strînse, pasămite,
Pietre, cuie ascuţite
De la vechi bărci fărîmate
Ca să-l poată-mpunge-n spate,
Somnul de l-ar toropi.
Iar în zori, a doua zi,
Iacăt-o şi pe crăiasă.
Barca lîngă mal o lasă,
Intră-n cort încetinel,
Se aşază şi, la fel,
Între-atît de dulce cîntă,
Vorba moale o cuvîntă,
Că Ivan al nostru, mai,
Mai să picotească: – Stai!
Nu! Aşteaptă! Vanea strigă
Şi-n picioare se ridică.
Nu te las s-o mai tuleşti,
N-ai să mă mai păcăleşti!
Se repede şi – mămucă! –
De cosiţe mi-o apucă...
– Hai, căluţule, degrabă!
Vin şi-ajută-mă la treabă!
Calul într-o clipă vine:
– Ei, halal! Aşa e bine!
Suie-mi-te în spinare,
Şi-apoi ţine-o, neică, tare!

În cetatea lui frumoasă
Ţaru-aleargă spre crăiasă,

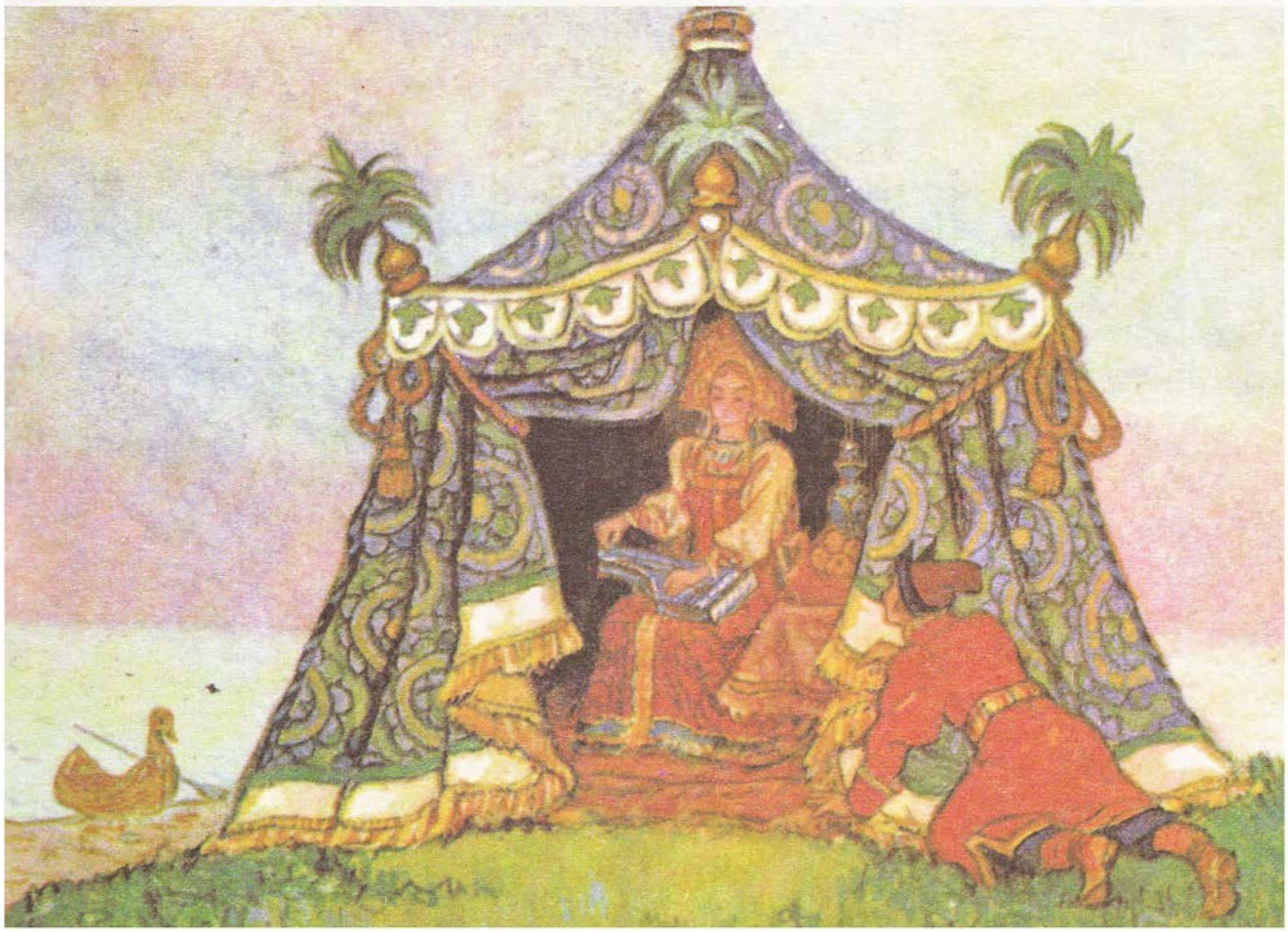

Grabnic mîinile-i apucă
Şi-n palat ar vrea s-o ducă,
S-o aşeze pe crăiasă
Sub pologul de mătasă.
I se uită-n ochi vrăjit
Şi-i vorbeşte-ndrăgostit:
– Of, fecioara mea senină,
Te îndură, fii ţarină.
Cît din ochi doar te-am cuprin
O văpaie m-a aprins.
Ochii tăi de mure coapte
N-au să-mi lase somn la noapt
Iară ziua focul lor,
Of, mă va usca de dor!
Uite, nimeni nu te-nfruntă.
Totu-i gata pentru nuntă.
Mîine-n zori, lumina mea,
Mîine ne vom cununa,
Mîine ai să-mi fii mireasă...

Doar că tînăra crăiasă,
Fără-un cuvinţel măcar,
Şi-a-ntors spatele spre ţar.
Ţarul însă nu cîrteşte,
Ci mai mult se-ndrăgosteşte.
Îngenunche-n faţa ei
Şi-i apucă mîna: – Ce-i?
Se porneşte iar a-i spune,
Ce-i, frumoasa mea minune?
Spune-mi ce te-a supărat.
Focul meu nesăturat?
Vai de mine şi de mine...
Dar crăiasa-i spune: – Bine.
Dacă vrei chiar să mă iei,
Adu-mi, dar în zile trei,
Ineluşul din ocean.

– Hei, chemaţi-l pe Ivan,
Strigă ţarul. Şi, de zor,
Mai s-o ia el la picior.

Iată că Vaniuşa vine;
Ţaru-l ia cu vorbe line:
– Uite ce-i, dragă Ivan,
Du-te iar pîn-la ocean
Şi-adă-mi de la fund, că lesne-i,
Un inel de al crăiesei.
De-l aduci în zile trei,
Drept răsplată-ţi dau ce vrei!
– Păi, după întîiul drum
Mai sînt obosit şi-acum.
Iar să merg pîn-la ocean?
Spune amărît Ivan.
– Hoţule, cum să n-am zor?
Nu vezi că vreau să mă-nsor?
Strigă plin de nerăbdare
Ţarul, bate din picioare.
Ia nu te codi la treabă.
Şterge-o, pleacă mai degrabă!

Bietul Vanea vru să plece.
– Stai! Cum drumul tău va trece
(Spuse din senin crăiasa)
Unde-şi are mama casa
De smarald, bătută-n stele,
Mergi de-i spune mamei mele
Cum că fiica ei ar vrea
Să priceapă de ce ea
De trei nopţi şi de trei zile
Faţa şi-o ascunde-a silă?
Frăţiorul meu frumos
De ce stă în nour gros
Şi privirea lui cea trează
Nu-mi trimite nici o rază?
N-ai să uiţi? – Nu, doamne sfinte,
Numai dac-oi ţine minte!
Dar aş vrea să ştiu acuma
Cin' ţi-i frate, cine muma,
Ca să nu uit de niciuna.
Spuse-atunci crăiasa: – Luna
Mi-este mamă, iară frate
Soarele! – Trei zile-n toate!
Mai adaugă ţarul-mire,
Iar Ivan, plin de mîhnire
O porneşte-atunci oftînd
Şi aproape, zău, plîngînd,
Spre căluţul lui cuminte.

Iar căluţul, cum îl simte:
– Ce-i, Vaniuşa, ce te doare?
Ce ai, dragă frăţioare?
Îl întreabă.
– E de rău!
Ce să fac, căluţul meu?
Ţarul vrea să se însoare,
Şi-ncă zor nevoie mare!
Iar mă plimbă la ocean,
Spune amărît Ivan.
Şi-apoi procletul de ţar
Timp mi-a dat trei zile doar
Să-i găsesc (dar în ce fel?)
Dracu ştie ce inel.
Şi mi-au poruncit şi ca
Soarele şi Luna, da,
Undeva, la ei acasă,
Să-i întreb... Măi, ce crăiasă!
– Eu doar din prietenie
Vreau să-ţi spun: ce-o să mai vie
Încă nu s-a terminat,

Spuse calul cocoşat.
Du-te-acuma şi te culcă,
Iar în zori ceva îmbucă
Şi-om porni către ocean.

Cînd se lumină, Ivan
Îşi vîrî în buzunar
Nişte cepe de-ale mari,
Se-mbrăcă mai călduros,
Pe căluţ sări, frumos,
Şi la lung drum mi-a pornit...
Staţi niţel c-am obosit!

Moşul dacă şuguieşte,
Baba zicători rosteşte
Şi se pun pe chefuit,
Chef cum nu s-a pomenit!
Uite-un început. Dar stai,
Basmu-abia porneşte. Hai!
Pe la poarta noastră cîntă
Musca şi aşa cuvîntă:
– Ce-o să daţi pe vestea mea?
Ştiu o soacră ce-şi bătea
Nora, stînd lîngă cuptor.
A legat-o binişor,
Un picior i-a descălţat
Şi i-a spus, ştii, încruntat:
– N-ai să te plimbi nici un pic
Nu privi la vreun voinic!
Iată-alt început. Ei, dar
Vine şi povestea iar!

PARTEA A TREIA

A fost om de prin norod,
Azi e falnic voievod

Ta-ra-ra şi ta-ra-ra!
Din ogradă-un cal ieşea,
Dar ţăranii-l apucară
Şi mai tare-l ferecară.
Stă o cioară-ntr-un stejar
Şi din goarnă, iar şi iar
Cîntă şi nu se opreşte,
Pe creştini de-i veseleşte:
– Ascultaţi, voi, cei de treabă!
Cic-a fost un moş şi-o babă.

Merge, cum ziceam, Ivan
De-a călare spre ocean.
Viforos căluţul zboară,
Astfel că din prima seară
Mii de verste-a înghiţit.
Nicăieri n-a poposit.
Şi-ajungînd lîngă ocean,
Calu-i spune lui Ivan:
– Măi, Vaniuşa, pasămite
Peste cîteva clipite
Vom intra într-o poiană,
Lîngă-oceanul fără seamăn;
Pe ocean stă tolănit
Un ditamai peşte-chit,
Canonit de grea urgie
Că nici pînă azi nu ştie
Cum să capete iertare;

El o să te roage tare
De la Soare, sus, în cer,
Milă pentru el să ceri;
Spune-i că vei întreba,
Numai vezi de nu uita!

Iată, intră în poiană
Lîngă-oceanul fără seamăn;
Peste el stă tolănit
Un ditamai peşte-chit.
Trupu-ntreg îi e arat,
Pari în coaste-i s-au-nălţat,
Chiar un crîng pe coadă-i creşte,
Iar pe spate-un sat trăieşte;
Între ochi s-a-ncins o horă
Şi, chiar de la prima oră,
Prin mustăţi, purtînd balerci,
Fetele culeg ciuperci.
Calul peste chit fugea,
Cu copitele-l bătea,
Iar dihania minune
Călătorilor le spune,
Gura-i mare deschizînd
Şi, din greu, cu-amar oftînd:
– Domnii mei, vă zic drum bun!
Încotro? Din ce cătun?
– Sîntem soli cu mare fală
Şi venim din capitală,
Spuse calul, potolit.
Mergem către răsărit,
Chiar spre casa de smarald!
– N-aţi putea, îi roagă cald,
Să mi-l întrebaţi pe Soare
De ce sufăr şi mă doare
Şi cît timp va trebui
Încă a mă chinui?
– Bine, peşte-chit, prea bine,
Spuse calul. Las' pe mine.
– Tăiculiţă, cine ştie,
Poate mă scapi de urgie,
Că de zece ani aşa
Zac... Te-oi răsplăti cîndva!
Mi ţi-l roagă chitul iar
Şi oftează cu amar.

– Bine, peşte-chit, prea bine,
Strigă Vanea, las' pe mine,

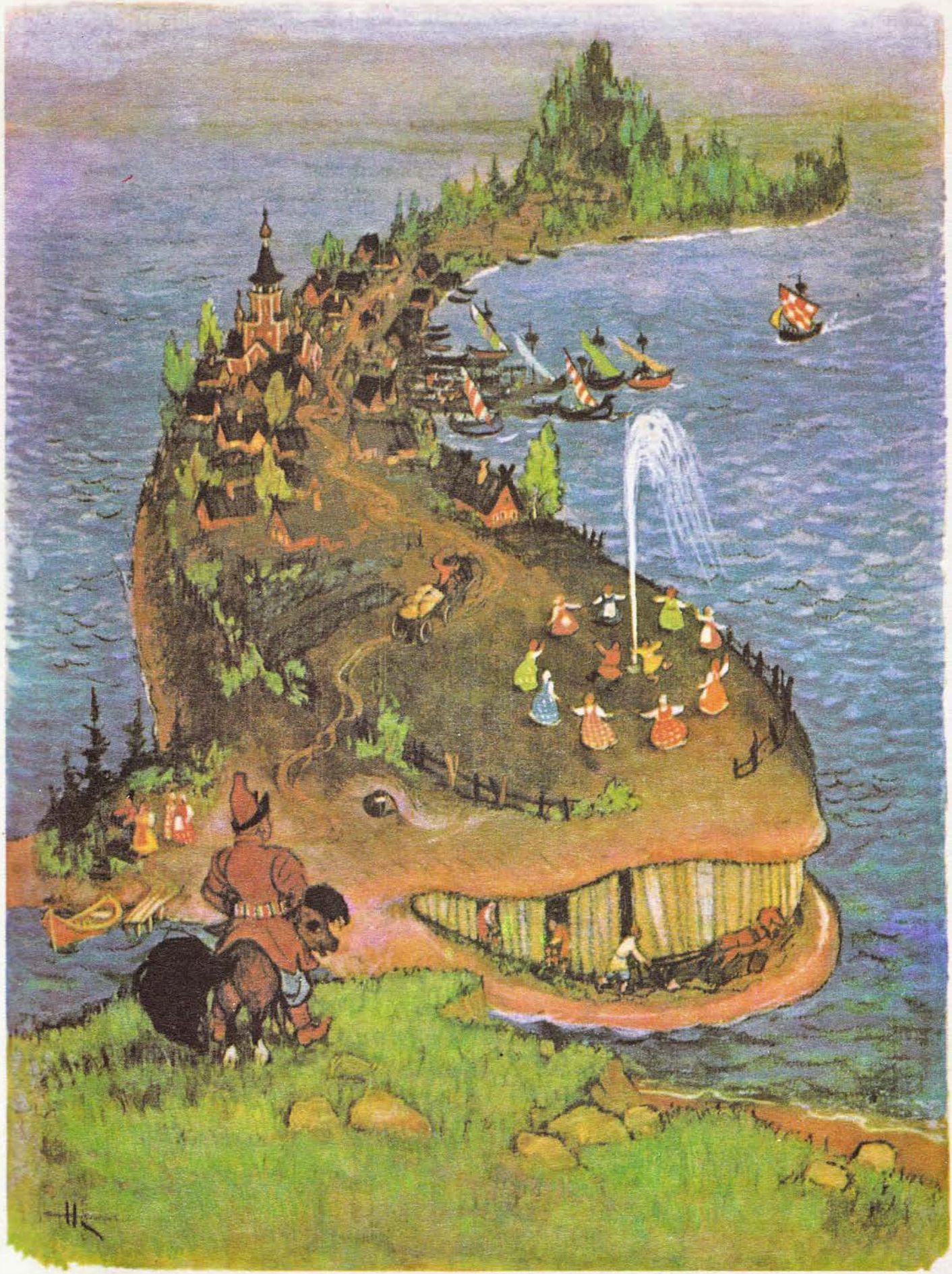

Şi căluţul dintr-un salt
Zboară peste malul nalt,
Iar nisipul, sub picior,
Se ridică, parcă-i nor.

Mult, puţin dacă s-au dus,
Dac-au mers pe jos, pe sus,
Dac-au dat de cineva,
Nu ştiu. Nici nu mă-ntreba.
Basmul iute se desface,
Treaba însă-ncet se face.
Fraţilor, atîta ştiu,
C-au ajuns într-un tîrziu
Unde (m-a-nvăţat un vînt)
Creşte cerul din pămînt
Şi femeile domoale
Furca-n cer o pun, agale.

De pămînt se despărţi
Vanea şi în cer sui;
Ca un cneaz, fudul e foarte
Şi-şi dă cuşma pe o parte.
– Ce minune! Ce minune!
Mîndră-i ţara noastră, spune
El către căluţul lui
În poienile-albăstrui,
Dar cînd ceru-l văd, n-aş vrea
Nici să mai păşesc pe ea.
Cel mai bun pămînt, ştii doar,
E şi negru şi murdar.
Vezi ce-albastru şi frumos
E pe-aici. Ce luminos!
Ia te uită-n depărtare
Cum scînteie ca un soare,
De-ţi ia ochii. Măi, să ştii
Că cetatea lor o fi,
Spune el către căluţ,
Prea au pus-o înăltuţ!
– E palatu-mpărătesei
Sau, mai bine, al crăiesei,
Îi răspunde cocoşatul.
Luna-n el îşi face patul.
Peste noapte, singurel,
Soarele se culcă-n el.

Se apropie. La poartă
Stîlpi de sticlă-o boltă poartă,
Stîlpi de aur meşteriţi
Şi, ca şerpii, răsuciţi;
Au deasupra lor trei stele;
Cresc grădini lîngă castele
Şi pe crăcile de-argint
Colivii vezi strălucind;

Păsări de-aur ciripesc
Cîntece cu duh crăiesc,
Tot palatul cu palate
Pare un oraş cu sate,
Iar pe-acoperiş, în soare,
Scapără o cruce mare.

Calu-n curte de-a intrat,
Vanea mi-a descălecat.
Intră în castel, la Lună,
Şi începe-aşa să-i spună:
– Lună-a Lunii, noroc bun!
Sînt Ivan cel din cătun
Şi din depărtare vin
Prea plecat să mă închin.
– Şezi, Ivane din cătun,
Zise ea, cu graiu-i bun.
Ia să-mi spui, cam care vînt
Te-a adus de pe pămînt
În a noastră-mpărăţie?
De-unde vii? Ce seminţie?
Cum ai nimerit aci?
Spune tot, nu te feri!
– Vin din lumea pămîntească
Şi din ţară creştinească,
Spune-adevărat Ivan.
Am trecut peste ocean,
Că ţarin-a poruncit
Ca-n palatul tău slăvit
Să-ţi grăiesc... ăă... cum a zis?...
„Spune-i mamei, cu dichis,
Cum că fiica ei ar vrea
Să-nţeleagă de ce ea
De trei nopţi şi de trei zile
Faţa şi-o ascunde-a silă;
Frăţiorul meu frumos
De ce stă în nour gros
Şi privirea lui cea trează
Nu-mi trimite nici o rază?“
Cred c-aşa-i! E de mirare
Cum s-o-ntoarcă e în stare!
Dar să-mi amintesc chiar tot
Ce mi-a spus, zău că nu pot...
– Ce ţarină? Unde-i casa?
– Parcă tu n-ai şti... Crăiasa!
– Cum? Crăiasa? Ian stai, ian!
O răpişi chiar tu, Ivan?
Strigă Luna-a Lunii. Cum?
Doar că Vanea din cătun
Spune: – Ce? N-aveai habar?
Află că-s scutier la ţar
Şi că ţaru-a poruncit
Ca-n trei săptămîni, zorit,
S-o primească la palat.
Iar de nu, ţi-o spun curat,
M-ar fi tras tătucu-n ţeapă!
Luna, gata să înceapă
Plînsul, mi-l îmbrăţişează,
Mi-l sărută şi oftează:
– Ah, Ivane din cătun,
Spune Luna-a Lunii-acum,
Mi-ai adus o veste mare...
Să vorbesc nici nu-s în stare!
Păi tăceam, ne întristam,
Pe crăiasă o plîngeam!
Iacătă de ce, nu-n silă,
De trei nopţi şi de trei zile
Faţa-n nori mi-o ascundeam.
Tot jeleam, mereu jeleam...
Noapte, zi, nu m-am culcat
Şi nimic n-am îmbucat;
Iar feciorul meu frumos

S-a-nvelit în nour gros
Şi şi-a stins raza fierbinte
Nici să vadă înainte,
Dor fiindu-i de crăiasă.
Dar e oare sănătoasă?
Nu e tristă, bolnăvioară?
– Toate ar fi bune, dară
Parcă se usucă, zău.
E cît un chibrit. Mai rău!
Într-o mînă o poţi ţine.
Dar s-o mărita cu bine
Şi-atunci cred că s-o-ngrăşa:
Ştii că ţarul vrea s-o ia!
Luna însă se încruntă:
– Şaptezeci de ani şi nuntă
Cu o fată tinerică?
Lasă, Vanea! N-avea frică,
Va rămîne mire doar.
Ian ascultă ce tîlhar!

Dar acum s-a isprăvit,
Gata, prea s-a lăcomit!
Vanea zise-atunci: – Se poate...
Dar, de vrei să faci dreptate,
Am să-ţi spun şi despre chit...
Ştiu oceanul peste care
Chitul stă, cît e de mare.
Trupul tot îi e arat...
Şi, sărmanul, m-a rugat
Să te-ntreb şi eu aşa:
Chinul cînd i s-o curma?
Cum să capete iertare?
Şi ce vină mare are?
Luna limpede a spus:
– Ce mai? Taine multe nu-s!
Se trudeşte c-a-nghiţit,
Deşi Domnul n-a voit,

Treizeci de corăbii. Iată,
De le-o slobozi, pe dată
O să-l ierte Dumnezeu.
Rănile, deşi e greu,
Toate i le-o vindeca
Şi ani fericiţi i-o da!

Din jilţ Vanea se sculă,
Bun rămas apoi îşi luă,
Luna-l strînse-n braţe tare
La sărutul de plecare.
– Ei, Ivane din cătun,
Sănătate şi drum bun!
Frăţioare, mulţumesc,
Zile multe îţi doresc
Şi te rog s-o linişteşti
Pe crăiasă, să-i şopteşti:
„Mama e mereu cu tine;
Nu mai plînge. Nu e bine.
În curînd te-i veseli,
Nu un moş – aşa să ştii –
Ci un tînăr, pe-armăsar
Te va duce la altar.“
Ei, drum bun! Domnul cu tine!
Mulţumind cum se cuvine,
Vanea pe căluţ se saltă,
Chiuie cu voce-naltă
Şi-o porneşte-n goana mare,
Că doar treburi tot mai are.

Iar a doua zi Ivan
Îmi ajunse la ocean.
Calul, iată, fuga da
Şi pe chit mi ţi-l izbea
Cu copita, alergînd.
Chitul întrebă oftînd:
– Fraţilor, vai, îndurare!
Voi primi cîndva iertare?
– Stai niţel. Mai stai aşa!
Căluşorul tot striga.

Mai apoi, intrînd în sat,
Pe ţărani i-a adunat
Şi, izbind dîrz din copite,
Le-a grăit vorbe cumplite:
– Ascultaţi, măi, oameni buni,
Astăzi veţi vedea minuni.
Dacă nu vrea să se-afunde
Careva din voi în unde
S-o tuliţi, cum ştiţi mai iute,
Cu căruţele umplute.
Marea-n clocot va mugi,
Chitul azi se va urni...
Toţi atunci se-nspăimîntară,
Se cruciră şi strigară
„Văleleu!“ şi „Vai de noi!“
Pe la case-o şterg. Apoi,
Strîng în grabă, pun în care
Tot ce are fiecare.
Şi, cît ai clipi, fugiră
Şi pe chit mi-l părăsiră.
La amiazi nu mai era
În tot satul – zău aşa! –
Nici un suflet. Fug plugarii
De parc-ar fi dat tătarii!

Calu-atunci domol păşeşte
Peste chit şi-apoi răcneşte,
Cît de aprig e în stare:
– Peşte-chit! Dihanie mare!
Suferi o pedeapsă grea
Pentru-o vină de cîndva.

Deşi Domnul n-a voit,
Tu, găman, ai înghiţit
Treizeci de corăbii; iată,
De le slobozeşti, pe dată
Te şi iartă Dumnezeu.
Rănile, deşi e greu,
Toate ţi le-o vindeca
Şi ani fericiţi ţi-o da.

Bine vorba nu sfîrşea,
Că zăbala şi-o muşca,
Se-opinti cît ai clipi
Şi taman pe mal sări.

Iar, minune, chitul-peşte
Ca un munte se urneşte
Aruncînd, în rînd, pe mare,
Aruncînd fără-ncetare
Vas cu vas – din botu-uriaş –
Cu catarge şi vîslaşi.

Domnul mărilor, de larmă
Nu mai izbuti să doarmă,
Că din tunuri se trăgea
Şi din goarne se suna,
Vasele ieşiră-n larg
Cu lungi flamuri la catarg,
Popa zise în neştire
Slujbe lungi de mulţumire,
Pe cînd toţi vîslaşii-n cor,
Bucuroşi, cîntau de zor:
– Hei, pe marea mare, mare,
Undeva, în depărtare,
Ies corăbii să colinde
Cît pămîntul mări cuprinde!

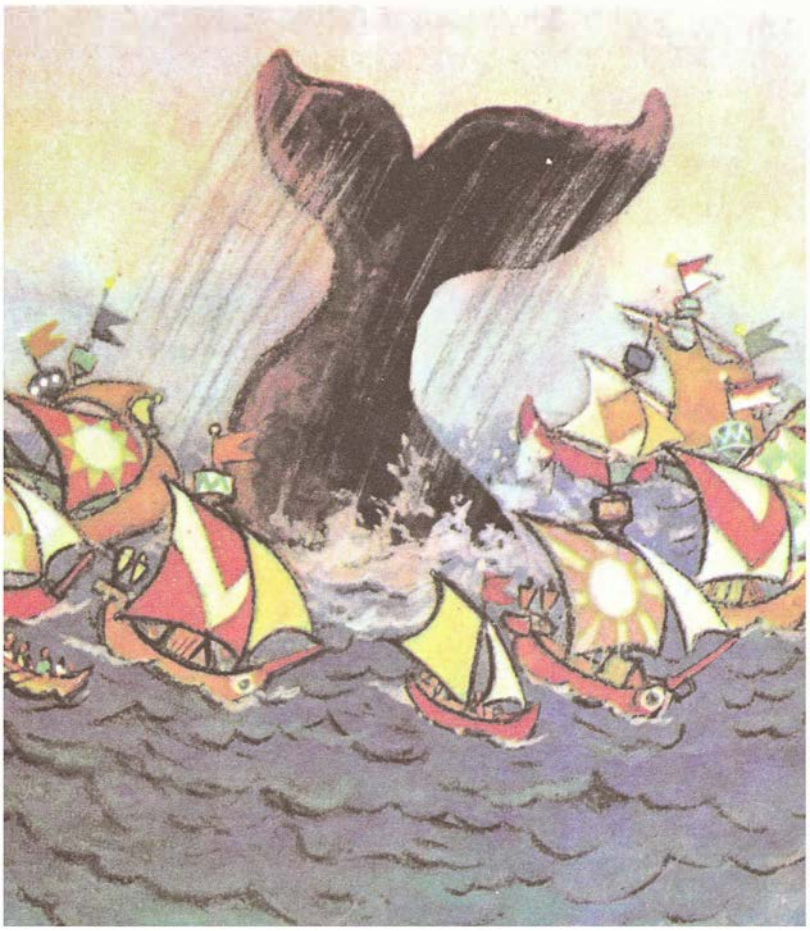

Valurile spumegară,
Navele se-ndepărtară,
Iară chitul, fericit,
Strigă ca înnebunit,
Deschizînd cît îl încape
Gura şi izbind prin ape:
– Dragii mei, vă mulţumesc!
Ah, cum să vă răsplătesc?
Poate vreţi scoici colorate?
Peştişori de aur, poate?
Poate vreţi mărgăritare?

Vă aduc tot ce-s în stare!
– Peşte-chit, noi, drept răsplată
Nu vrem ce ne-ai spus, îndată
Îi răspunde-atunci Ivan.
Mai curînd, ia din ocean
Un inel ce-avea crăiasa...
Ea ne-o fi împărăteasa!
– Pentru-aşa prieten, bine.
Dau şi sufletul din mine!
Jur că pînă-n zori de zi
Ineluşul l-oi găsi,
Îi răspunse lui Ivan
Chitul, – şi căzu-n ocean.

Iată că din coadă bate,
Cheamă-n mările-nspumate
Al nisetrilor popor
Şi îi spune-n mare zor:
– Să-mi găsiţi pînă diseară
Un inel, minune rară,
Ce-a căzut de pe pămînt.
Daţi de el şi, pe cuvînt,
Vă voi înălţa în grad:
Îmi veţi fi boieri de sfat!
Dar dacă porunca-mi dreaptă
N-o-mpliniţi, atunci v-aşteaptă...
Toţi nisetrii se-nchinară
Şi, cuviincios, plecară.

Iar cam după ora trei,
Doi nisetri albi şi grei
Lîngă chit sfios plutiră
Şi smerit aşa grăiră:
– Mare ţar! Vai, nu ne bate!
Toată marea, cît se poate,
Am umblat şi-am scormonit,
Dar inelul n-am găsit.
Credem că doar Moş Răspăr[1]
L-ar afla; într-adevăr,
Cum se plimbă multicel,
Sigur ştie de inel.
Însă, parcă-i un făcut,
Nu ştim unde-a dispărut...
– Să fie găsit de-ndat'!
Strigă chitul supărat
Şi tot mişcă din mustaţă:
Ia să-l văd şi eu la faţă!

Iar cei doi se ploconiră,
La judecător fugiră
Poruncind ne-ntîrziat
Un ucaz să fie dat
Ca să fie-adus de păr
Îndrăcitul Moş Răspăr.
Cînd plătica auzea
La ucaz de zor scria,
Iară somnul, sfetnic mare,
Iscăli cu-o pană tare.
Racul negru pături
Foaia şi-o pecetlui.
Doi delfini apoi chemară
Poruncind cu vorbă rară
Ca, din vrere-mpărătească,
Mările să scotocească
Şi pe Moş Răspăr, chefliu,
Bătăuş şi zurbagiu,
Să-l găsească ne-ntîrziat
Şi să-l ducă la-mpărat.

[1] Răspăr – peştişor de apă dulce semănînd cu bibanul. Aripioara dorsală pare o creastă cu ghimpi.

Iar delfinii se-nchinară,
După Moş Răspăr plecară.
Cată-n mări, aici-colea,
Cată-n rîuri, iar aşa,
Iezere adînci măsoară,
Prin strîmtori mi se strecoară;
Nu e Moş Răspăr şi pace.
Şi se-ntorc – te uită, drace! –
Mai să plîngă de necaz.
Dar deodată, într-un iaz,
Iată, mare gălăgie:
– Măi, ce dracu? Ce să fie?
Scurt, delfinii, într-o doară,
Şi în iaz se cufundară.
Colo, Moş Răspăr de-un ceas
Se bătea cu un caras.

– Dare-ar dracii toţi în voi!
Uite ce mai tărăboi!
Mari viteji avem în ţară...
Solii amîndoi strigară.
– Ce vă pasă? Moş Răspăr
Se răsti, pufnind pe nări.
Gluma voastră nu-mi prea place
Şi vă-nţep, de nu-mi daţi pace!
– Of, ce păcătos chefliu,
Bătăuş şi zurbagiu!
Toată viaţa ştim c-ai bea,
Tot te-ai bate şi-ai striga...
Doar pe drumuri te găsim!
Ei, dar ce să ne tocmim,
Uite-aici ucazul dat.
Hai degrabă la-mpărat!
Şi-amîndoi, pe Moş Răspăr
Mi ţi-l iau frumos de păr

Şi, aşa, cu el plecară.
Însă moşul strigă iară:
– Fraţilor! Vă înduraţi!
Înc-o dată doar să-mi daţi
Voie niţeluş să-l bat
Pe carasul blestemat,
Că de straşnică ocară
M-a făcut în astă seară...
A strigat ce-a mai strigat,
Pîn' la urmă a-ncetat.
Şi l'au luat solii pe sus
Şi pe Moş Răspăr l-au dus
Drept la chitul împărat,
Unde l-au înfăţişat.

– Ai fi vrut să-mi vii pe mîine?
Unde-mi umbli, fiu de cîine?
Strigă ţarul supărat.
Moş Răspăr a-ngenuncheat
Tremurînd de vina-i mare
Şi cerînd smerit iertare.
– Să te ierte Dumnezeu,
Că atunci te iert şi eu!
Dar, ca să te iert, să ştii,
Vrerea-mi ai a-ndeplini.
– Bucuros, ţar-chit! Mă prind!
Strigă Moş Răspăr scîncind.
– Umbli-n ape de tot felul.
Cred că ştii unde-i inelul...
– Al crăiesei? Cum să nu!
Pot să ţi-l aduc şi-acu'!
– Du-te-atuncea mai degrabă
Şi să-mi vii cu bună treabă!

Închinîndu-se spăşit,
Pleacă Moş Răspăr grăbit.

Cu slujbaşii toţi se ceartă,
C-un biban se ia la harţă
Şi, în drum, stîlci uşor
Nasu-a şase peştişori.
După care faptă mare
Se azvîrle-ntr-o vîltoare
Şi, pe fund, sub munţi de apă,
O lădiţă că dezgroapă,
De o sută puduri grele.
– Asta-i treabă cu belele!...
Şi, din mările-argintii,
Cheamă neamul de scrumbii.

Ele-ndată se adună
Lărmuind ca o furtună,
Peste tot se-aude: – Zdup!

Şi-alandala-apoi: – Hei-rup!
Dar, de straşnic ce răcniră,
Numai bine răguşiră,
Iar lădiţa – ce păcat! –
Nici c-un deşt nu s-a mişcat.
– Zi scrumbii, şi pace bună.
Păi, aşa, mai stăm o lună!
Moş Răspăr, deci, s-a-nturnat
Şi nisetrii i-a chemat.

Iar nisetrii se adună,
Tac, pun umăru-mpreună
Şi ridică de îndată
Hop! lădiţa scufundată.
– Măi flăcăi! Ei, seama luaţi!
Drept spre ţar vă îndreptaţi,
Că eu pornesc cătinel
Să mai m-odihnesc niţel.
Mă cam ia cu somn, băieţi,
Şi-ochii mi se-nchid, vedeţi...

Merg nisetrii-not spre ţar,
Însă Moş Răspăr, strengar,
Ţuşti! în iazul din vecini
De-unde-a fost scos de delfini,
Ca să se mai bată iar,
Nărăvitul de tîlhar!
Ei, dar să-l lăsăm în pace,
Să vedem Ivan ce face.

E tăcere pe ocean.
Pe nisip, întins, Ivan
După chit priveşte-n zare
Mormăind cu supărare,
Iar căluţul credincios
Doarme pe nisip, frumos.
Se-nsera, era răcoare,
Apusese mîndrul soare
Şi de focul lui curat
Cerul tot părea spălat.
Însă chitul nu se-arată.
– Bată-te, chit, să te bată!
Face-te-ai de rîs şi-ocară!
A jurat ca pînă-n seară
Cu inelu-aici să vie,
Dar să dea de el nu ştie
Şi acum pe somn s-a pus!
Iată, soarele-a apus
Şi...
Dar marea clocoti
Iară chitul se ivi:
– Pentru binele făcut,
Eu cuvîntul mi-am ţinut.
Şi lădiţa – buf! – la mal
Cade şi-o împinge-un val.
Malul surd a bubuit.
– Ei, acum te-am răsplătit.
Dacă va mai trebui,
Poţi să mă mai chemi, să ştii.
Ce-ai făcut tu pentru mine
N-am să uit... Rămîi cu bine!
Chitul-ţar atunci tăcu
Şi-n oceanu-adînc căzu.

Dar căluţul se trezise,
Se sculase şi-apoi zise,
La Ivan dacă privi
Şi, voios, pe loc sări:
– Peşte-chit, ei, bravo ţie!
Te plătişi de datorie!
Peşte-chit, îţi mulţumim,

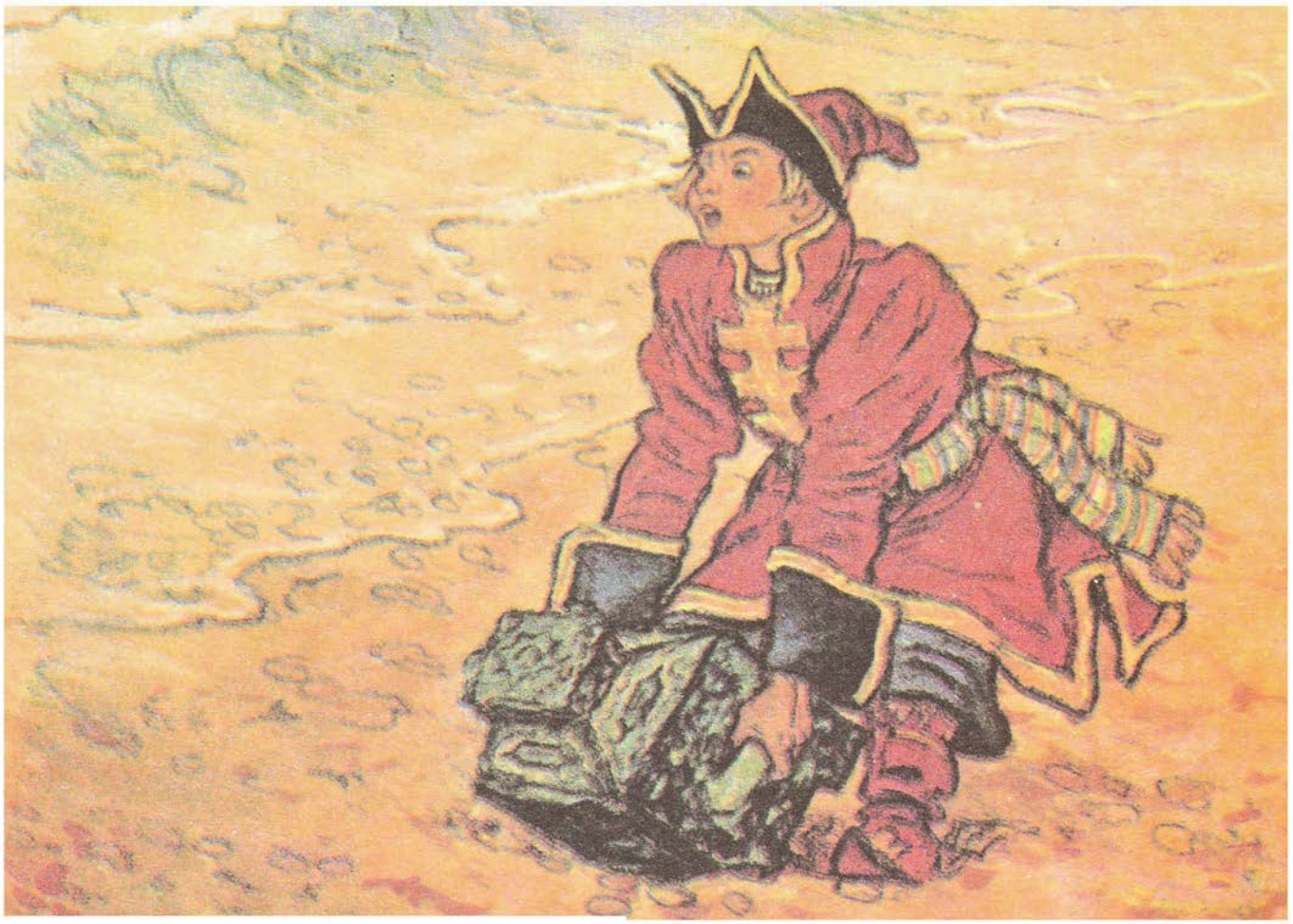

Că, ce-i drept, ne cam grăbim!
Hai, stăpîne, şi te scoală,
Lasă lene şi tînjală,
Timpul nu se-opreşte-n loc,
Mîine-i ziua de soroc,
Dacă-ntîrzii, moşul moare...
Dar Vaniuşa spuse: – Oare
Nu vezi lada că-i prea grea?
N-o pot singur ridica;
Chitul o fi pus în ladă
Cinci sute de draci, grămadă!
Nu-s în stare să fac treaba,
Am cercat, dar e degeaba!
Calu-atunci, nerăspunzînd
Şi lădiţa ridicînd
Parcă fără greutate,
Ca pe-un fulg o saltă-n spate.
– Hai, Ivan, c-o iau din loc.
Ca s-ajungem la soroc,
Va să mergem voiniceşte.

Ziua-a patra cînd mijeşte,
Vanea intră în cetate.
Ţaru-aleargă pe cît poate:
– Ei, inelul?
Cumpătat
Vanea mi-a descălecat,
Răspunzînd cu mîndru grai:
– Uite lada, ce credeai?
Cheamă oaste mai voinică.
Lada pare mititică,
Dar şi-un pîlc de draci ar frînge!
Ţaru-ndată oaste strînge
Şi poruncă dacă-a dat
I se-aduce în palat
Lada. Iar acum crăiesei

Dulce-i murmură:
– Miresei,
I-am adus inelu-n dar.
Trebuie să spun, deci, iar
Că nimic nu ne opreşte
Şi că, dacă ea doreşte,
Mîine, chiar, ne cununăm,
Nici o zi nu amînăm.
Însă-acum, iubito, crez
Că inelul vrei să-l vezi?
El e în odaia ta.
Dar crăiasa-i spune: – Da,
Ştiu, ştiu... Însă, drept să-ţi spun,
Nu poftesc să mă cunun.
– Păi de ce, lumina mea?
Te iubesc nespus şi-aş vrea,
Tare-aş vrea să mă însor.
Dacă nu... cred că-am să mor
De durere, mîine chiar!
Iartă-mi îndrăzneala, dar
Fie-ţi milă, o, crăiasă!
Spune fata cea frumoasă:
– Ci priveşte, eşti cărunt.
Eu copilă încă sînt.
Ne putem noi cununa?
Ţarii toţi coate şi-or da
Că bunicu-a luat nepoata!
Ţaru-i mînios: – Ei, gata!
Rîdă numai! Fac ce fac
Şi le vin la toţi de hac:
Peste ei voi năvăli,
Neamul li-l voi nimici!
– Chiar de nu vor rîde-aşa,
Ne putem noi cununa?...
Mai cresc iarna flori? Zău nu!
Eu frumoasă, iară tu?...
Tu cu ce te poţi făli?
Mai întreabă fata.
– Ştii,
Sînt bătrîn, dar sînt voinic,
Zice ţarul, cam peltic.
Dacă m-oi găti mai bine
Ai să vezi că orişicine
Crede că-s flăcău viteaz.
Seama ai să-ţi dai chiar azi...
Dar, dacă îi vede graba,
Fata spune: – Nu, degeaba!
Orice-ar fi, să ştii, nicicînd
Nu mă văd alături stînd
De-un urît plin de belele,
Care n-are nici măsele!
Ţarul aprig chibzuieşte
Şi-ncruntîndu-se şopteşte:
– Ce să faci atunci? Am zor.
Tare vreau să mă însor.
Iară tu, parcă-ntr-adins,
„Nu şi nu“ o ţii întins...
– Nu cu un moşneag în casă,
I-a răspuns fata frumoasă.
Fă-te mîndru, tînăr iar
Şi-atunci mergem la altar.
– Păi, iubito, tu nu ştii
Că nu poţi întineri?
Numai Domnul... O minune...
Dar crăiasa-ndată spune:
– Dacă te arăţi viteaz,
Ai să-ntinereşti chiar azi.
Ia aminte: mîine-n zori,
Porunceşte repejor
Ca în curtea ta cea mare
Să se pună pe picioare
Trei cazane la un loc

Şi, sub ele, cîte-un foc.
Primul să cuprindă, toată,
Numai apă îngheţată,
Apă fiartă cel de-al doilea,
Iară lapte cel de-al treilea,
Dar să fiarbă, ştii, de zor...
Dacă vrei să te însori,
Încetează să te cruţi:
Fără haine, gol-goluţ,
Sai în lapte să te moi,
Sai în apa fiartă-apoi,
Iar apoi în cea-ngheţată
Şi-ai să te trezeşti îndată
Tînăr cum n-ai fi crezut!
Ţaru-atuncea a tăcut.
Dar, văzînd că-i strîns cu uşa,
Mi ţi-l cheamă pe Vaniuşa.

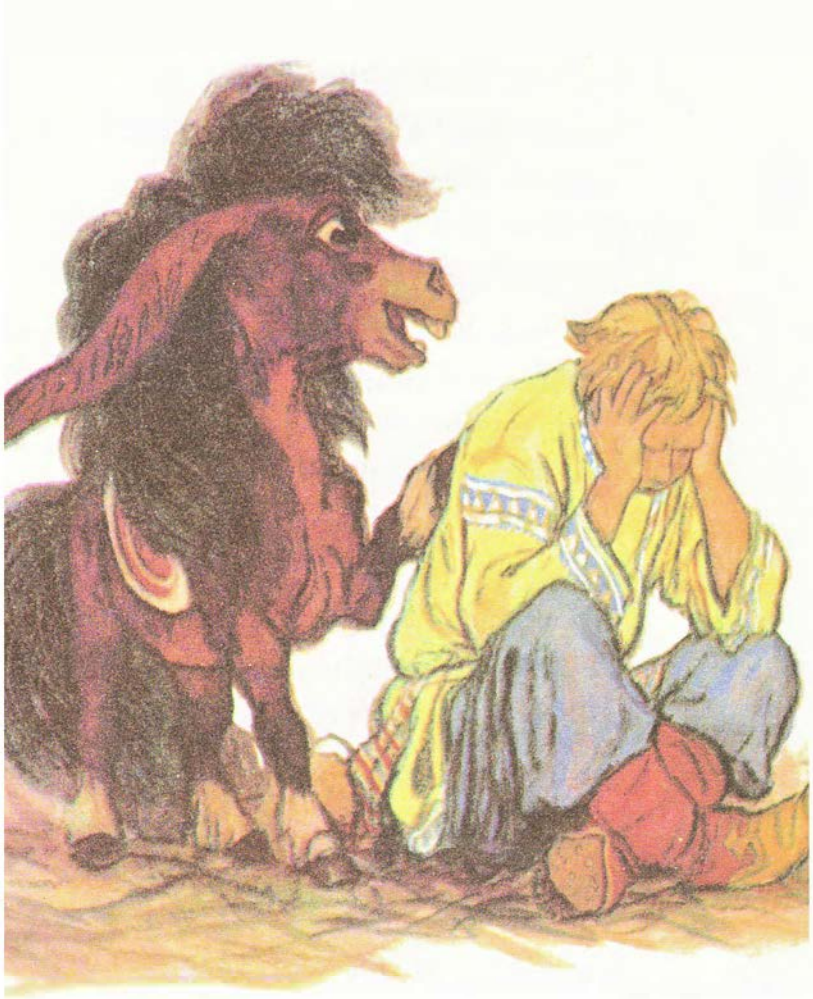

– Ce? Mă mîi iar spre ocean?
Spune mînios Ivan.
Nu, mai pune-ţi pofta-n cui!
Sînt trudit, cum nimeni nu-i.
Nu mă duc şi pace. Basta!
– Nu, Vaniuşa, nu e asta.
Mîine poruncesc în zori
Să se pună repejor
Trei cazane la un loc
Şi, sub ele, cîte-un foc.
Primul va cuprinde, toată,
Numai apă îngheţată,
Apă fiartă cel de-al doilea,
Iară lapte cel de-al treilea
Şi... va fierbe binişor.
Tu ai să pofteşti în zori,
Ca-ncercare, să faci baie
Din copaie în copaie!

– Cum o ia pe ocolite!
Strigă Vanea. Pasămite
Doar găinile, mă iartă,
Bune-s pentru apă fiartă.
Iară eu nu sînt curcan,
Nici găină, sînt Ivan.
Ştii, în apa îngheţată
Poate m-aş scălda o dată,
Dar, de faci un foc mai viu,
M-ai pierdut de muşteriu.
Lasă-te de viclenii!
Pe Ivan nu-l duci, să ştii...

Însă ţarul doină-o ţine:
– Ce? Stai la tocmeli cu mine?
Vezi că pleci dintre cei vii!
Dacă mîine-n zori de zi
Nu faci cum îţi poruncesc,
Zău, am să te canonesc
Şi-am să te ucid doar după
Ce-n bucăţi au să te rupă.
Piei de-aici!
Ivan, oftînd,
O porni atunci plîngînd
Spre căluţul lui cuminte.
Iar căluţul, cum îl simte:
– Ce-i, Vaniuşa? Ce te doare?
Ce ai, dragă frăţioare?
Mirele bătrîn cumva
Iar a născocit ceva?
Vanea calu-mbrăţişează,
Îl sărută şi oftează:
– Vai de mine! Of, tîlharul!
Vrea să mă dea gata ţarul!
Ia gîndeşte-te, mai spune,
Să mă scald acum mă pune,
Gol-goluţ, de prima dată
Într-o apă îngheţată,
Într-a doua clocotită
Şi în lapte-ncins pe plită!
Iar căluţu-i zice-n grabă:
– Tii, afurisită treabă!
Toată dragostea mea, zău,
Trebuie să scapi de rău.
Dac-ai luat atuncea pana...
Numai de la ea, duşmana,
Ţi s-a tras... Nu plînge-aşa,
Lasă, om scăpa cumva;
Şi, să ştiu că pier şi eu,
Nu te părăsesc la greu.
Uite: mîine-n zori de zi,
Cînd în curte gol vei fi,
Tu pe ţar întreabă-l: „Oare
N-ai putea, din mila-ţi mare,
Să-mi trimiţi, slăvite cneaz,
Calul, să-mi iau bun rămas?“
El se va îndupleca.
Eu din coadă-atunci voi da,
Botu-mi voi muia-n cazane,
Voi stropi – auzi, Ivane? –
Şi apoi voi şuiera.
Tu pe gînduri nu mai sta,
Sai în lapte să te moi,
Sai în apa fiartă-apoi,
Iar apoi în cea-ngheţată.
Dar acum te culcă-ndată...
Dormi, Vaniuşa. Somn uşor!

Iar a doua zi, în zori,
Da căluţul din picior.
– Ei, stăpîne! Dormi degeaba?
Cine vrei să-nceapă treaba?
Vanea-atunci se scărpină,
Se întinse, se sculă
Şi, ce s-a-mbrăcat el, doar,
Că a şi pornit la ţar.

Iar cazanele fierbeau.
Lîngă ele-n rînd stăteau
Surugii şi bucătari,
Şi argaţii mici şi mari,
Lemne-n foc puneau avan
Şi vorbeau despre Ivan.
Pe furiş la el căutau,
Şi, din timp în timp, rîdeau.

Iată, pe nepusă masa,
Vine ţarul cu crăiasa
Şi-n ceardac se pregătesc
Pe voinic cînd îl zăresc.
– Hei, Vaniuşa să înceapă!
Frate, vîră-te în apă!
Strigă ţarul îmbufnat.
Vanea-atunci s-a dezbrăcat
Nerostind nici un cuvînt,
Iar crăiasa-nfăşurînd
Vălul, ca să nu îl vadă,
Îşi luă ochii de la cadă.

Vanea stă lîngă cazane.
Ţarul strigă: – Ce-i, Ivane?
Ce-mi tot stai pe gînduri dus?
Fă aşa precum ţi-am spus!
Doar că Vanea-ntreabă: – Oare
N-ai putea, din mila-ţi mare,
Să-mi trimiţi, slăvite cneaz,
Calul, să-mi iau bun rămas?
Ţaru-oleacă se gîndi
Şi, să vrea, binevoi,
Dînd porunca. Iar căluţul
Fu adus. Lăsîndu-i hăţul,
Sluga se îndepărtă.
Calu-atunci din coadă dă,
Moaie botul în cazan,
Cu mişcări de năzdrăvan
Scurt pe Vanea mi-l stropeşte
Şi-apoi şuieră şerpeşte.
La căluţ Ivan privi,
În cazanu-ntîi sări,
În al doilea de îndată
Şi-ntr-al treilea, înc-o dată.
Cît de frumuşel ieşi,
Nici că pot a povesti!
Straiele şi le-mbrăcă
Şi crăiesei se-nchină
Strălucind de tinereţe
Şi nespusă frumuseţe.
– Ce minune-i asta? Zău,
Ce mîndreţe de flăcău!
Se-auzea strigînd din gloată.

Ţarul porunci îndată
Ca să fie dezbrăcat.
Se-nchină cam tremurat
Şi-n cazan dacă sări,
Fierse-acolo şi muri!

Se făcu tăcere mare,
Iar crăiasa, cu glas tare,
Spuse-atuncea lămurit:
– Ţarul vostru a murit!
De aici am să vă fiu
Eu ţarină. Vreau să ştiu:
Mă iubiţi? Atunci, priviţi-l
Şi pe ţar şi îndrăgiţi-l!
Şi-arătă către Vaniuşa.

– Te iubim! răcniră-acuşa
Poporenii. Şi ne-am duce-n
Iad, chiar, pentru chipu-ţi dulce.
De hatîrul tău vrem dar
Ca Ivan să fie ţar!

Ţaru-atunci luînd de mînă
Pe ţarină-o duse pînă
La altar, de-i cununară.

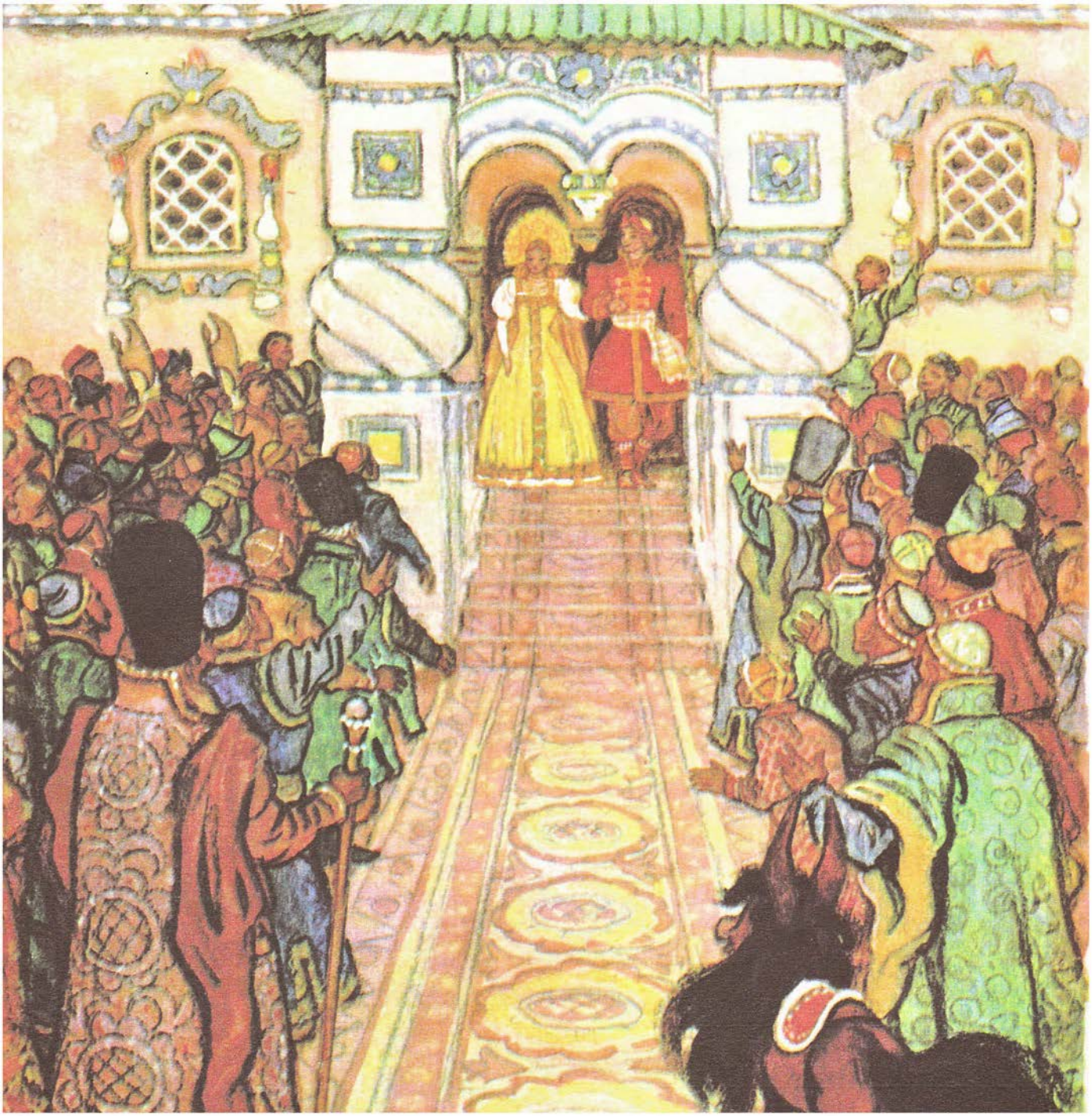

Tunuri multe răsunară
În cetate, goarne mii.
Pivniţa se aburi
De butoaie vechi cu vin
Şi-mbătîndu-se din plin
Chiuiau toţi gură-cască:
– Ura! Mirii să trăiască!
Măi, ce ţar! Măi, ce ţarină!

În palat s-a pus de cină.
Vinul ca un rîu ţîşneşte,
Iar norodul chefuieşte.
Cneji, boieri, tot beau mereu
Şi pe-acolo-am fost şi eu.
Bere, mied şi vin aprins
Pe mustăţi mi s-au prelins,
Dar în gură – ce păcat! –
Nici un strop nu mi-a picat...